

**ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ
ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ
ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ**

GUIDES MÉTHODOLOGIQUES

ÉDITIONS HENRI CAPITANT

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ογαλλικό δικαίο

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ογαλλικό δικαίο

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ο γαλλικό δικαίο

*Μεταφράστηκε στα ελληνικά, υπό την
αιγίδα της ASSOCIATION HENRI
CAPITANT (GROUPE HELLÉNIQUE),
από τον υποψ. διδάκτορα Δημήτριο
Παυλόπουλο*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ.....	9
ΔΟΚΙΜΙΟ.....	17
ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ.....	25
ΦΥΛΛΟ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ.....	30
ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	30
ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ.....	35
ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ.....	43
ΜΠΟΝΟΥΣ.....	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ.....	59
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ.....	59

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ογαλλικό δικαίο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αλλοδαπός φοιτητής που πραγματοποιεί νομικές σπουδές στην Γαλλία εκφράζει συχνά τις σοβαρές δυσκολίες που μπορεί να συνάντησε κατά την επαφή του με την γαλλική μέθοδο εκπόνησης φοιτητικών εργασιών. Η τελευταία παρουσιάζεται γενικώς στα φυλλάδια που απευθύνονται στους πρωτοετείς φοιτητές και θεωρείται ότι έχει αφομοιωθεί (υπερβολικά;) γρήγορα. Δεν αναλύεται πλέον αυτοτελώς, αλλά μνημονεύεται μόνο σε γενικές γραμμές με αφορμή την διόρθωση ενός θέματος.

Ο αλλοδαπός φοιτητής εκφράζει επίσης την αμηχανία του απέναντι στην δυαδική δομή που συχνά επιβάλλεται στον τρόπο σκέψης του Γάλλου νομικού, την οποία δεν καταφέρνει να υιοθετήσει παρά μόνο με δυσκολία.

Εάν αναγνωρίζετε τον εαυτό σας σε μία ή περισσότερες από αυτές τις καταστάσεις ή εάν επιθυμείτε να πραγματοποιήσετε νομικές σπουδές στην Γαλλία, αυτές οι λίγες σελίδες αποσκοπούν στο να σας καθοδηγήσουν στην εκμάθηση της μεθόδου εκπόνησης εργασιών «κατά το γαλλικό πρότυπο» (« *à la française* »).

Κατά την διάρκεια των νομικών σπουδών σε ένα γαλλικό πανεπιστήμιο, οι φοιτητές θα απαιτηθεί να εκπονήσουν διάφορες εργασίες, που χρησιμοποιούνται τόσο στα φροντιστηριακά μαθήματα (*travaux dirigés*) όσο και στις εξετάσεις. Η άρτια κατανόηση της μεθόδου εκπόνησης φοιτητικών εργασιών είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία του φοιτητή, καθώς μια εργασία που δεν πληροί αυστηρά τις προϋποθέσεις εκπόνησης που περιγράφονται στον παρόντα οδηγό δεν μπορεί να είναι επιτυχής και να λάβει ικανοποιητικό βαθμό και αντιστρόφως η πιστή τήρηση της μεθόδου είναι το πρώτο κλειδί της επιτυχίας.

Οι κύριες εργασίες που θα κληθεί να εκπονήσει ο φοιτητής νομικής σε ένα γαλλικό πανεπιστήμιο είναι:

- το δοκίμιο
- ο σχολιασμός κειμένου ή άρθρου νόμου
- το φύλλο νομολογίας (πριν από τον σχολιασμό δικαστικής απόφασης)

- ο σχολιασμός δικαστικής απόφασης
- η πρακτική υπόθεση

Αυτές οι εργασίες εξυπηρετούν διαφορετικούς στόχους στο πλαίσιο εκπαίδευσης του φοιτητή: τον προσδιορισμό της σημασίας μιας νομικής προβληματικής, την αξιοποίηση των γνώσεων του γύρω από ένα θέμα, την εκτίμηση της εμβέλειας μιας δικαστικής απόφασης, την ανεύρεση της λύσης σε ένα πρακτικό πρόβλημα... και πάντοτε την διατύπωση των ορθών ερωτημάτων.

Οι απαιτήσεις που αντιστοιχούν σε κάθε επί μέρους εργασία θα αναλυθούν λεπτομερώς σε ξεχωριστά κεφάλαια.

Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένα υποχρεωτικά βήματα για κάθε καλή εργασία, τα οποία θα εξηγηθούν εκ των προτέρων μέσω γενικών συμβουλών.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Πρώτα απ' όλα, δεδομένου ότι όλα τα νομικά επαγγέλματα απαιτούν καλή γνώση της γαλλικής γλώσσας και της γραπτής έκφρασης, η εν λόγω δεξιότητα αξιολογείται ήδη από το πανεπιστήμιο στους μελλοντικούς νομικούς. Η ποιότητα της ορθογραφίας και της έκφρασης στα γαλλικά είναι επομένως θεμελιώδης. Ορισμένα γραπτά εξετάσεων περιλαμβάνουν ένα ειδικό κουτάκι που προορίζεται για την αναγνώριση των μη γαλλόφωνων φοιτητών: στην περίπτωση αυτή, μην διστάσετε να το τσεκάρετε!

Η παρουσίασή σας πρέπει να είναι επιμελημένη, δεδομένου ότι το γραπτό συνιστά την μόνη σας γραπτή «εικόνα» που λαμβάνει ο διορθωτής. Προς τον σκοπό αυτό, πρέπει να διασφαλίσετε ότι ο γραφικός σας χαρακτήρας είναι ευανάγνωστος και ομοιόμορφος. Οι διαγραφές πρέπει να αποφεύγονται. Οι αστερίσκοι και οι λοιπές παραπομπές πρέπει να αποκλείονται: συχνά αντανακλούν ένα πρόβλημα στην δομή του συλλογισμού σας και περιπλέκουν άσκοπα την ανάγνωση από τον διορθωτή. Αφιερώστε χρόνο για να οργανώσετε την επιχειρηματολογία σας στο πρόχειρο και απαλλαγείτε από την συνήθεια, που αποκτάται στον υπολογιστή, να εισάγετε μια ανάπτυξη μέσα σε μια άλλη (η λειτουργία «αποκοπή-επικόλληση» δεν υφίσταται σε ένα γραπτό εξετάσεων).

Εισαγωγή

Η εισαγωγή της εργασίας σας πρέπει να ξεκινά με μια φράση «προσέλευσης» ή «επίθεσης», η οποία έχει σκοπό να προσελκύσει και να διατηρήσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Πρόκειται επίσης για έναν τρόπο να δείξετε στον διορθωτή, από την πρώτη πρόταση, ότι έχετε κατανοήσει το θέμα. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μία παράθεση, μία εξέλιξη (νομοθετική, τεχνολογική, ηθική κ.λπ.), ένα τρέχον γεγονός (πολύκροτη δίκη, μεταρρύθμιση κ.λπ.). Αντιθέτως, οι κοινότυπες εκφράσεις πρέπει να αποκλείονται (παράδειγμα: «*Depuis toujours... Il est bien connu que... Ce sujet a connu une évolution remarquable...*»).

Η εισαγωγή πρέπει να συνεχίζεται με την *παρουσίαση του θέματος* (πρώτος ορισμός των όρων του θέματος για ένα δοκίμιο· παρουσίαση του σχολιαζόμενου άρθρου ή της σχολιαζόμενης απόφασης για έναν σχολιασμό...).

Στην συνέχεια, πρέπει να παρουσιαστεί το *πλαίσιο* του θέματος. Προς τούτο, είναι χρήσιμο να επανατοποθετηθεί το θέμα τόσο χρονικά (ιστορία, νομοθετική εξέλιξη κ.λπ.) όσο και χωρικά (συγκριτικό δίκαιο, ευρωπαϊκές ή ενωσιακές επιρροές).

Αυτά τα στοιχεία οδηγούν στην παρουσίαση της σημασίας του θέματος: ποιο είναι το ενδιαφέρον του; ποια η επικαιρότητά του;

Τέλος, η εισαγωγή ολοκληρώνεται υποχρεωτικά με την *παρουσίαση* του πλάνου (καταρχήν σε δύο μέρη), που πρέπει να πραγματοποιηθεί με την εμφανή σημείωση των (I) και (II). Μια καλή τεχνική παρουσίασης του πλάνου συνίσταται στο να γράψετε πρώτα μία ή δύο προτάσεις που εξηγούν τις δύο κύριες ιδέες και στην συνέχεια να αποδώσετε την παρουσίαση του πλάνου υπό αυτό το πρίσμα, χρησιμοποιώντας τους ακριβείς όρους που θα χρησιμοποιηθούν για τους τίτλους των μερών I και II. Σε αυτό το στάδιο δεν πρέπει να φοβάστε την επανάληψη.

Κυρίως μέρος της εργασίας

Το περιεχόμενο της εργασίας πρέπει να περιλαμβάνει ένα *εμφανές πλάνο*. Μετά την παρουσίαση του πλάνου στο τέλος της εισαγωγής, πρέπει λοιπόν να επαναληφθεί ο τίτλος του πρώτου μέρους. Στην συνέχεια, κάθε μέρος θα ξεκινά με μια παρουσίαση των υπομερών που ακολουθούν (**A** και **B**) σε μία ή δύο προτάσεις που θα επιτρέψουν την περαιτέρω καθοδήγηση του αναγνώστη. Το τμήμα αυτό ονομάζεται « *le chapeau* » (κυριολεκτικά: « το καπέλο »).

Είναι απαραίτητο να αναδειχθεί αυτή η δομή της εργασίας, αυτός ο «σκελετός» της, ακόμη και αν τούτο ενδέχεται να ξενίζει τον φοιτητή που δεν είναι εξοικειωμένος με αυτήν. Πρόκειται, όμως, για μια τυπική συνήθεια του Γάλλου νομικού. Ανοίξτε οποιοδήποτε

νομικό περιοδικό και θα διαπιστώσετε ότι τα άρθρα ή τα σχόλια είναι σχεδόν όλα δομημένα με αυτόν τον τρόπο: με ένα εμφανές πλάνο, όπως διδάσκεται στα πανεπιστημιακά έδρανα. Αυτό επιτρέπει στον αναγνώστη να έχει μια πρώτη γρήγορη επισκόπηση των ιδεών που αναπτύσσει ο συγγραφέας πριν προχωρήσει σε μια εις βάθος ανάγνωση.

Το ίδιο ισχύει και για την απαίτηση ενός δομημένου πλάνου, συνήθως σε «δυσιαδική» μορφή, δηλαδή σε δύο μέρη και δύο υπομέρη. Στο γαλλικό δίκαιο, οι δομές με περισσότερα από δύο μέρη είναι σπάνιες, αν και είναι δύσκολο να βρεθεί μια αιτιολόγηση για τον κανόνα αυτόν. Άλλοτε γίνεται επίκληση της διχοτομίας, η οποία φέρεται να είναι σύμφυτη με τις νομικές διακρίσεις (έννοια-καθεστώς, αρχή-εξαιρέση, πρόσωπο-πράγμα, κινητό-ακίνητο...), άλλοτε της ανάγκης για σαφήνεια της επιχειρηματολογίας, άλλοτε της δυνατότητας αναγωγής κάθε συζήτησης σε μια διμερή παρουσίαση... Η διμερής δομή δεν είναι τόσο ένας κανόνας δικαιολογημένος στην ουσία του, όσο μια πρακτική ριζωμένη στα γαλλικά νομικά έθιμα, την οποία πρέπει κανείς να τηρήσει, έστω και μόνο για να εκπαιδεύσει το πνεύμα του στην σαφήνεια και στη σύνθεση. Στην πραγματικότητα, αυτό που πραγματικά αποκλείεται στην γαλλική μεθοδολογία, είναι η ανάπτυξη συλλογισμού «σημείο προς σημείο». Αντιθέτως, οι φοιτητές καλούνται να αναλύσουν ένα θέμα σε βασικές ιδέες, ικανές να συγκεντρώσουν το σύνολο των στοιχείων που επιτρέπουν την επεξεργασία του. Είναι επίσης επιτρεπτό (εκτός αν ο καθηγητής ορίζει εν προκειμένω ρητά το αντίθετο) να αναπτυχθεί ένα πλάνο γύρω από τρεις ιδέες. Ωστόσο, δεν θα ήταν δικαιολογημένο να διατηρηθούν περισσότερες: τέσσερις ιδέες μπορούν, πράγματι, συχνά να μειωθούν σε δύο, και η διαίρεση σε πέντε (ή περισσότερα) μέρη δεν θα πληρούσε πλέον την απαίτηση της οικοδόμησης του συλλογισμού γύρω από τις κύριες ιδέες του θέματος.

Επομένως, το επιλεγμένο πλάνο πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο σαφές: η ανάγνωσή του από μόνη της πρέπει να επιτρέπει στον διορθωτή να ελέγξει ότι ο φοιτητής δεν είναι εκτός θέματος και ότι εκπονεί μια ορθή εργασία, με λογική και δυναμική δομή.

Αναρωτιέστε πώς να **συντάξετε το πλάνο σας**; Ακολουθούν μερικές συμβουλές.

Οι τίτλοι πρέπει να πληρούν ορισμένα προαπαιτούμενα:

- Πρέπει να είναι σύντομοι. Μια γραμμή θα πρέπει να αρκεί.
- Δεν πρέπει να περιέχουν συζευγμένα ρήματα. Αντ' αυτού, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε απαρέμφατα και μετοχές ενεστώτα ή παρακειμένου (παραδείγματα: «*aggravant*», «*facilité*», «*améliorer*»...). Έτσι, μην γράφετε «*Le droit de la responsabilité a évolué* » («Το δίκαιο της ευθύνης έχει εξελιχθεί»), αλλά «*L'évolution du droit de la responsabilité*» («Η εξέλιξη του δικαίου της ευθύνης»).
- Πρέπει να εκφράζουν μια ιδέα που σχετίζεται συγκεκριμένα με το θέμα και δεν είναι «γενικόλογος», δηλαδή δεν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε μια εργασία με εντελώς διαφορετικό θέμα. Αναρωτηθείτε, λοιπόν, αν ο τίτλος σας θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε οποιοδήποτε άλλο θέμα: αν η απάντηση είναι ναι, τότε ο τίτλος δεν είναι αρκετά ακριβής.

Κάθε τίτλος πρέπει να εκφράζει μία και μόνο ιδέα. Οι τίτλοι των υπομερών πρέπει να εξειδικεύουν την γενική ιδέα που εκτίθεται στον τίτλο του μέρους όπου εντάσσονται τα υπομέρη. Συνεπώς, τα Α και Β πρέπει να αποτελούν ανάπτυξη της ιδέας που εκφράζεται στο Ι ή στο ΙΙ. Έτσι μόνο μπορεί ο αναγνώστης να ακολουθήσει τον συλλογισμό σας διαβάζοντας μόνο το πλάνο.

Στο κυρίως μέρος της εργασίας χρησιμοποιήστε μεταβάσεις για να περάσετε από το ένα υπομέρος στο άλλο, επαναλαμβάνοντας την λογική της επιχειρηματολογίας σας. Πρόκειται για μια σημαντική παράμετρο, ώστε να καταστεί κατανοητός ο συλλογισμός σας.

Τέλος, βεβαιωθείτε ότι τα μέρη είναι ισορροπημένα, διαφορετικά μπορεί να υπάρξει πρόβλημα στην δομή του πλάνου.

Συμπέρασμα

Συνήθως, στις νομικές εργασίες δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει συμπέρασμα. Ωστόσο, αυτό δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να γίνει μια πολύ σύντομη περίληψη των δύο κύριων ιδεών που αιτιολόγησαν το πλάνο, να προταθεί μια τελική προέκταση σε ένα ευρύτερο θέμα ή να βρεθεί μια τελική πρόταση που να απηχεί την αρχική φράση «προσέλευσης» ή «επίθεσης» της εισαγωγής, δημιουργώντας έτσι έναν «κύκλο» και επιτρέποντας να δηλωθεί με κομψό τρόπο ότι ο συλλογισμός έχει ολοκληρωθεί.

Από την άλλη, πρέπει οπωσδήποτε να αποφεύγονται δύο πράγματα:

- η περιττή επανάληψη όσων έχουν ήδη αναφερθεί στην εργασία,
- η έναρξη επεξεργασίας του θέματος στο συμπέρασμα, επειδή συνειδητοποιήσατε αργά ότι έχετε ξεχάσει κάτι θεμελιώδες στο κυρίως μέρος του κειμένου (είναι καλύτερο να βασιστείτε στην απροσεξία του διορθωτή –κάτι που είναι απίθανο– παρά να επισημάνετε εσείς οι ίδιοι ότι έχετε ξεχάσει ένα ουσιώδες σημείο στις αναπτύξεις σας...).

Παράδειγμα δομής της εργασίας :

<p>[Fin de l'introduction]. La définition de la responsabilité fondée sur la faute, parce qu'elle est large, est de nature à entraîner une responsabilité générale et abstraite. Mais en réalité, on observe que le domaine de la responsabilité pour faute est aujourd'hui concurrencé par les régimes spéciaux. Nous verrons d'abord que le domaine de la responsabilité pour faute continue d'avoir une vocation générale (I), mais qu'en pratique, son application est aujourd'hui concurrencée (II).</p>	<p>[Τέλος της εισαγωγής]. Ο ορισμός της ευθύνης λόγω σφάλματος (« faute »), λόγω του ευρέος χαρακτήρα του, είναι εκ φύσεως ικανός να οδηγήσει σε μια γενική και αφηρημένη ευθύνη. Ωστόσο, στην πραγματικότητα, παρατηρείται ότι το πεδίο της ευθύνης λόγω σφάλματος σήμερα υπόκειται σε ανταγωνισμό από ειδικά καθεστώτα. Θα δούμε καταρχάς ότι το πεδίο της ευθύνης λόγω σφάλματος εξακολουθεί να έχει γενική αποστολή (I), αλλά ότι στην πράξη η εφαρμογή του σήμερα υπόκειται σε ανταγωνισμό (II).</p>
<p><u>I Une vocation générale</u></p>	<p><u>I Γενική αποστολή</u></p>
<p>L'hégémonie traditionnelle de la faute était telle que non seulement elle constituait le fait générateur principal de responsabilité (A), mais qu'elle a également servi de fondement aux faits générateurs (B).</p>	<p>Η παραδοσιακή κυριαρχία του σφάλματος ήταν τέτοια που όχι μόνο αποτελούσε τον κύριο νόμιμο λόγο ευθύνης (A), αλλά χρησίμευσε επίσης ως θεμέλιο για τους νόμιμους λόγους ευθύνης (B).</p>
<p>A- La faute : un fait générateur de principe</p>	<p>A- Το σφάλμα: ένας νόμιμος λόγος ευθύνης ως αρχή</p>
<p>[Contenu du A] Transition</p>	<p>[περιεχόμενο του A] Μετάβαση</p>
<p>B- La faute : un fondement pour les faits générateurs spéciaux</p>	<p>B- Το σφάλμα: ένα θεμέλιο για τους ειδικούς νόμιμους λόγους ευθύνης</p>
<p>[Contenu du B] Transition</p>	<p>[περιεχόμενο του B] Μετάβαση</p>
<p><u>II Une application concurrencée</u></p>	<p><u>II Μια ανταγωνιστική εφαρμογή</u></p>
<p>La responsabilité pour faute n'a plus de vocation de principe aujourd'hui, dans</p>	<p>Η ευθύνη λόγω σφάλματος δεν έχει πλέον σήμερα, στην πράξη, γενική</p>

<p>les faits, pour deux raisons. Non seulement, le domaine de la faute lui-même a diminué, au profit d'une conception plus objective de la responsabilité, mais les réglementations véritablement spéciales ont proliféré en droit de la responsabilité. Nous envisagerons donc d'abord le développement de responsabilités objectives (A) puis la diversification des responsabilités spéciales (B).</p>	<p>αποστολή, για δύο λόγους. Όχι μόνο έχει περιοριστεί το πεδίο εφαρμογής του ίδιου του σφάλματος, προς όφελος μιας πιο αντικειμενικής αντίληψης της ευθύνης, αλλά έχουν πολλαπλασιαστεί οι αμιγώς ειδικές ρυθμίσεις στο δίκαιο της ευθύνης. Θα εξετάσουμε, λοιπόν, καταρχάς την ανάπτυξη αντικειμενικής ευθύνης (A) και εν συνέχεια την διαφοροποίηση των ειδικών ευθυνών (B).</p>
<p>A- Le développement de responsabilités objectives</p> <p>[Contenu du A] Transition</p>	<p>A- Η ανάπτυξη αντικειμενικής ευθύνης</p> <p>[περιεχόμενο του A] Μετάβαση</p>
<p>B- La diversification des responsabilités spéciales</p> <p>[Contenu du B]</p>	<p>B- Η διαφοροποίηση των ειδικών ευθυνών</p> <p>[περιεχόμενο του B]</p>

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ογαλλικό δικαίο

ΔΟΚΙΜΙΟ « DISSERTATION »

Το **δοκίμιο** είναι μια άσκηση, στην οποία ζητείται από τον φοιτητή να αναπτύξει μια στέρεη, δομημένη και, κατά το δυνατόν, κριτική σκέψη πάνω σε ένα καθορισμένο θέμα. Είναι ένας τρόπος αξιολόγησης όχι μόνο των γνώσεων του φοιτητή, αλλά και της ικανότητας επιχειρηματολογίας του φοιτητή.

Το **κλειδί της επιτυχίας** σε ένα δοκίμιο είναι να καταφέρει κανείς να αναδείξει το ερώτημα που υποκρύπτεται πίσω από το θέμα και να προσφέρει σε αυτό μια πειστική απάντηση. Το δοκίμιο συνεπάγεται, λοιπόν, την συγκέντρωση των γνώσεων του φοιτητή (από τα μαθήματα, τα φροντιστηριακά μαθήματα (*travaux dirigés*), ενδεχομένως την προσωπική μελέτη) σχετικά με το θέμα. Ωστόσο, ο στόχος δεν είναι ποτέ απλώς και μόνο η αναπαραγωγή της ύλης του μαθήματος, διότι αυτό δεν θα αποτελούσε ανάπτυξη επιχειρηματολογίας. Τούτο σημαίνει ότι η ύλη του μαθήματος δεν αρκεί μόνο να είναι γνωστή στον φοιτητή, αλλά πάνω απ' όλα πρέπει να έχει αφομοιωθεί από τον φοιτητή. Ένα καλό δοκίμιο είναι αυτό στο οποίο ο διορθωτής μπορεί να διαπιστώσει ότι ο υποψήφιος έχει καταβάλει διανοητική προσπάθεια.

Το δοκίμιο συντάσσεται σε περισσότερα βήματα.

Η προπαρασκευαστική φάση:

Βήμα 1: Κατανόηση του θέματος.

Το θέμα είναι συχνά σύντομο, αποτελούμενο από μία πρόταση και το πολύ δύο γραμμές. Όλα είναι εκεί. Το θέμα δεν πρέπει να χάνεται ποτέ από το οπτικό πεδίο, πρέπει να είναι παρόν σε κάθε στιγμή της εκπόνησης του δοκιμίου.

Η κατανόηση της σημασίας του θέματος ξεκινά με την *κατανόηση καθεμίας λέξης* που το αποτελεί. Όλοι οι όροι πρέπει να μελετηθούν επιμελώς.

Ξεκινήστε αναζητώντας τους ορισμούς. Κάθε όρος του θέματος έχει μια κυριολεκτική σημασία, αλλά μπορεί επίσης να έχει μια νομική σημασία που διαφέρει από την κυριολεκτική σημασία. Θα σας είναι, λοιπόν, χρήσιμο να χρησιμοποιήσετε τόσο ένα λεξικό της γαλλικής γλώσσας όσο και ένα λεξικό νομικών όρων. Συνιστάται επίσης η μελέτη των αντωνύμων ή των συνωνύμων.

Στην συνέχεια, αναλύστε την γενική διατύπωση του θέματος, θέτοντας στον εαυτό σας τις εξής ερωτήσεις:

-Πληθυντικός ή ενικός;

-Ποιος συμπλεκτικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται: και, ή...;

Για παράδειγμα: σε ένα θέμα του τύπου «*Ο δικαστής ΚΑΙ η σύμβαση*», δεν θα πρέπει ποτέ να εξεταστεί πρώτα η μία πτυχή του θέματος («ο δικαστής») και κατόπιν το άλλο («η σύμβαση»)· το ενδιαφέρον του θέματος έγκειται ακριβώς στο να συσχετισθούν οι δύο όροι, να εξετασθούν οι σχέσεις, που εμφανίζουν μεταξύ τους, και να συγκριθούν.

-Ποια είναι η σημασία του ρήματος που χρησιμοποιείται στην ερώτηση;

Για παράδειγμα: «*peut-on remédier... ?* » ή « *faut-il remédier... ?* » δεν έχουν την ίδια σημασία. Το ίδιο ισχύει και με τις ερωτήσεις « *peut-on renforcer... ?* » ή « *quels sont les moyens de renforcer... ?* »

Μετά από αυτήν την ακριβή ανάλυση του θέματος, μπορείτε να υιοθετήσετε μια ευρύτερη οπτική και να σκεφτείτε τον τίτλο γενικά. Τί μπορείτε να πείτε στο εξής για το ενδιαφέρον του θέματος, ειδικά σε σχέση με την επικαιρότητα; ποιες είναι οι δυσκολίες που μπορείτε να εντοπίσετε;

Βήμα 2: Συγκέντρωση και ταξινόμηση των γνώσεων.

Αυτό το βήμα απαιτεί μια άριστη γνώση της ύλης που καλύπτεται στα μαθήματα και των εμβαθύνσεων που γίνονται στα φροντιστηριακά μαθήματα (*travaux dirigés*). Συνεπώς μπορεί να είναι χρήσιμο, κατά την διάρκεια της μελέτης σας, να σημειώσετε τους βασικούς τίτλους του μαθήματος και τις κύριες αναπτύξεις.

Ωστόσο, δεν πρέπει να πέσει κανείς στην κλασική παγίδα της απλής αναπαραγωγής των γνώσεων. Το δοκίμιο δεν είναι μια άσκηση αποστήθισης, αλλά αξιοποίησης γνώσεων. Οι γνώσεις που αποκτήθηκαν κατά την διάρκεια του μαθήματος πρέπει να χρησιμεύουν μόνο ως βάση για την προσωπική σκέψη του φοιτητή, η οποία έρχεται να τις εμπλουτίσει. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να θυμάστε ότι σας ζητείται να κάνετε μια πολύπλευρη ανάλυση: πρέπει να συλλέξετε τις γνώσεις σας, με προσφυγή σε διάφορα σημεία του μαθήματος, αλλά, μερικές φορές, ακόμη και σε περισσότερα μαθήματα. Προκειμένου να είστε μεθοδικό προσπαθήστε, λοιπόν, να σκέφτεστε μάθημα προς μάθημα. Συνοψίστε εν συντομία στο πρόχειρο τις βασικές έννοιες που έχετε αναγνωρίσει ως σχετικές με το θέμα.

Στη συνέχεια πρέπει να ταξινομήσετε όλες τις πληροφορίες που έχετε συλλέξει. Πρέπει να καταφέρετε να οριοθετήσετε το θέμα με μεγαλύτερη ακρίβεια και να καταρτίσετε μια λίστα με τις ερωτήσεις και τις βασικές ιδέες που θα πρέπει να συμπεριληφθούν στο δοκίμιο. Μπορείτε να σημειώσετε στο πρόχειρό σας παραδείγματα που σχετίζονται με τις ιδέες σας, τα οποία θα χρησιμεύσουν για να αναδείξουν την επιχειρηματολογία σας (αν αυτά σχετίζονται με την επικαιρότητα, ακόμη καλύτερα).

Αυτό το στάδιο συλλογής πληροφοριών είναι που θα σας επιτρέψει να προσδιορίσετε την προβληματική του θέματος.

Βήμα 3: Προσδιορισμός προβληματικής του θέματος, κατάρτιση πλάνου.

Αυτό είναι δίχως αμφιβολία το πιο περίπλοκο και το πιο χρονοβόρο βήμα (κάτι που ισχύει επίσης και για τον σχολιασμό κειμένου ή δικαστικής απόφασης).

Απαιτεί σημαντική συγκέντρωση. Η προβληματική του θέματος είναι η καρδιά της εργασίας, είναι το ερώτημα, στο οποίο ο υποψήφιος καλείται να απαντήσει με πειστικό τρόπο με βάση το προτεινόμενο θέμα. Σύμφωνα με την προβληματική που

προσδιορίστηκε, πρέπει να καταρτιστεί ένα δομημένο και λογικό πλάνο που να απαντά με σαφήνεια και πληρότητα στο ερώτημα που τίθεται. Το πλάνο είναι η σύνθεση των απαντήσεων που δίδετε στα ερωτήματα που προκύπτουν από το θέμα. Για να δομήσετε το δοκίμιο δεν πρέπει, λοιπόν, να διαμορφώσετε το πλάνο. Για τον σκοπό αυτόν πρέπει να ξεκινήσετε αναζητώντας τις απαντήσεις στα ερωτήματα που θέτει το θέμα· μόλις βρείτε τις απαντήσεις, το πλάνο πρέπει να προκύψει ως λογική συνεπαγωγή αυτών.

Δεν υπάρχει τυποποιημένο πλάνο: από την μια, επειδή κάθε θέμα είναι διαφορετικό και κάθε προσέγγιση είναι αποδεκτή, και από την άλλη, επειδή για ένα δεδομένο θέμα, οι απόψεις μπορεί να διαφέρουν. Ωστόσο, δεν πρέπει να διστάζουμε να χρησιμοποιούμε πολύ κλασικά πλάνα, τα οποία μερικές φορές συνιστούν την πιο σαφή και ασφαλή επιλογή. Τέτοια πλάνα περιλαμβάνουν διαιρέσεις όπως: προϋποθέσεις/αποτελέσματα· έννοια/καθεστώς· αιτίες/συνέπειες· πριν/μετά· διαμόρφωση/εκτέλεση· γιατί/πώς· νομική φύση/καθεστώς· θέση/αντίθεση, κανόνας/εξαιρεση· αρχές/όρια· θετικό δίκαιο/δίκαιο de lege ferenda κ.λπ.

Σε μια τέτοια περίπτωση, ωστόσο, πρέπει πρώτα απ' όλα, να προσπαθήσετε να αποκρύψετε την απλότητα του πλάνου πίσω από τους τίτλους που περιέχουν τους όρους του θέματος. Στην συνέχεια, η απλότητα του πλάνου πρέπει να αντισταθμιστεί με μια πολύ δυνατή επιχειρηματολογία στο εσωτερικό του πλάνου, που ονομάζεται « *bateau* » (κυριολεκτικά: «πλοίο»).

Στο μέτρο του δυνατού, προσπαθήστε να αναπτύξετε ένα πλάνο «ιδεών», που να αποκαλύπτει αυτό καθαυτό την επιχειρηματολογία που πρόκειται να αναπτύξετε και που να είναι κατάλληλη για το θέμα. Τέλος, αποφύγετε τα πλάνα που μπορεί εσφαλμένως να προτείνει το θέμα, του τύπου «πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα», κάτι που αναπόφευκτα θα οδηγήσει σε επαναλήψεις.

Το πλάνο πρέπει να είναι εμφανές. Αυτό σημαίνει ότι οι τίτλοι που αντιστοιχούν σε κάθε μέρος (I, II) και σε κάθε υπομέρος (A, B) πρέπει να εμφανίζονται σαφώς στην εργασία.

Η φάση της σύνταξης:

Βήμα 4: Σύνταξη.

Αυτό είναι το πιο δύσκολο μέρος της εργασίας, καθόσον απαιτεί ικανότητα στην έκφραση και άριστη γνώση της ορθογραφίας, της σύνταξης και της γραμματικής.

Πρώτα απ' όλα, η **εισαγωγή**. Πρέπει να εκθέτει το θέμα και να το οριοθετεί. Πρέπει να είναι δομημένη κατά τον τρόπο ενός «χωνιού»: δηλαδή, να μεταβαίνει από το πιο γενικό σημείο στο πιο συγκεκριμένο.

Η εισαγωγή ξεκινά με μια φράση «προσέγκυσης» ή «επίθεσης» που σχετίζεται με το θέμα (απόσπασμα από την θεωρία, τρέχον περιστατικό, ιστορικό γεγονός), ή μια γενική πρόταση που παρουσιάζει το θέμα κατά τρόπο σφαιρικό.

Συνεχίζει με την εξήγηση του θέματος, εκκινώντας από τον ορισμό των όρων. Σε περίπτωση διαφοράς μεταξύ της συνηθισμένης και της νομικής έννοιας του όρου, ξεκινήστε εκθέτοντας τον ορισμό στην καθημερινή γλώσσα (το πιο γενικό), για να προχωρήσετε στον νομικό ορισμό (το ειδικό), ή ακόμη και στον ειδικό ορισμό για το συγκεκριμένο θέμα (για παράδειγμα, ο όρος «droit de suite» έχει διαφορετική έννοια στο δίκαιο των ασφαλειών σε σχέση με το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας). Εάν την γνωρίζετε, μην διστάσετε να χρησιμοποιήσετε την ετυμολογία των όρων.

Εν συνεχεία, πρέπει να προχωρήσετε στην οριοθέτηση του θέματος: τι καλύπτει και τι δεν καλύπτει. Εξηγήστε γιατί ορισμένα στοιχεία θα εξαιρεθούν από την επιχειρηματολογία σας. Κάθε εξαίρεση είναι κατ' αρχήν θεμιτή, από την στιγμή που δικαιολογείται νομικά και έχει εξηγηθεί επαρκώς από τον φοιτητή.

Η εισαγωγή προχωρά με την εξήγηση του πλαισίου και του ενδιαφέροντος του θέματος. Πώς εντάσσεται το θέμα στον χώρο (συγκριτικό δίκαιο); Πώς εντάσσεται στον χρόνο: γιατί είναι

επίκαιρο; Η εισαγωγή μπορεί να τονίσει το ιστορικό ή σύγχρονο ενδιαφέρον του θέματος. Ποια είναι η σημασία του; ποιες είναι οι συζητήσεις που το περιβάλλουν;

Υστερα, τίθεται η προβληματική του θέματος, συνήθως υπό μορφή ερώτησης. Η προβληματική είναι η κεντρική ερώτηση που τίθεται στο θέμα, στην οποία θα κληθεί το δοκίμιό σας να απαντήσει· είναι ο πυρήνας της επιχειρηματολογίας. Χωρίς προβληματική, το δοκίμιο συχνά δεν είναι παρά μόνο μια αναπαραγωγή του μαθήματος και, συνεπώς, δεν απαντά στο θέμα. Η προβληματική πρέπει, εν συνεχεία, να εκτεθεί γρήγορα.

Τέλος, η εισαγωγή ολοκληρώνεται με την πολύ τυπική ανακοίνωση του πλάνου (παράδειγμα: «είναι επομένως απαραίτητο να εξεταστεί πρώτα [τίτλος του πρώτου μέρους] (I) πριν προχωρήσουμε στην συνέχεια [τίτλος του δεύτερου μέρους] (II)). Το σύνολο αυτών των αναπτύξεων καθιστά την εισαγωγή ένα αρκετά μεγάλο τμήμα: σχεδόν τόσο όσο ένα μέρος.

Δεν υπάρχει ειδική μέθοδος σύνταξης του **κυρίως μέρους** του δοκιμίου. Συνεπώς, μπορείτε να ανατρέξετε στις γενικές συμβουλές. Ακολουθούν μερικές ειδικότερες συμβουλές.

Πρώτον, για να βεβαιωθείτε ότι παρουσιάζετε ορθά μια επιχειρηματολογία και όχι την αναπαραγωγή του μαθήματος, μην διστάσετε να θέτετε συχνά ερωτήματα και να παρέχετε απαντήσεις στα ερωτήματα που θέτετε. Τούτο σας αναγκάζει να έχετε μια δυναμική συλλογιστικής και επιχειρηματολογίας, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει την διάσπαση της μονοτονίας της ανάγνωσης για τον διορθωτή. Ακόμη, είναι ενδεδειγμένο να χρησιμοποιείτε τους λογικούς συνδετικούς όρους (παράδειγμα: «*en effet*», «*par conséquent*», «*à l'inverse*», «*alors*», «*à cause de*», «*contrairement à* »...).

Εν συνεχεία, για να ενισχύσετε το βάρος της επιχειρηματολογίας σας, μην διστάσετε να χρησιμοποιήσετε παραδείγματα. Κατ' αρχήν, κάθε θεωρητική ιδέα που αναπτύσσετε θα μπορούσε να επεξηγηθεί με την βοήθεια μιας συγκεκριμένης κατάστασης. Ένα μόνο

παράδειγμα αρκεί κάθε φορά, δεν πρέπει να τα πολλαπλασιάσετε, διότι τότε η εργασία θα μετατρέποταν σε κατάλογο. Επιλέξτε το πιο εντυπωσιακό, το πιο αστείο, το πιο επίκαιρο ή απλώς αυτό που γνωρίζετε καλύτερα... Κάθε παράδειγμα πρέπει να υποστηρίζει μια ιδέα που έχει ήδη εκτεθεί.

Τέλος, είναι απαραίτητο να προσέχετε το ύφος της εργασίας. Οι υπερβολικά μεγάλες προτάσεις χάνουν το νόημά τους. Το νομικό λεξιλόγιο πρέπει πάντοτε να χρησιμοποιείται σωστά.

Τέλος, όπως σε όλες τις νομικές εργασίες, το **συμπέρασμα** δεν είναι υποχρεωτικό, αλλά παραμένει προαιρετικό, διότι στο τέλος του II B η επιχειρηματολογία θεωρείται περατωμένη.

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ογαλλικό δικαίο

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ “COMMENTAIRE DE TEXTE”

Ο **σχολιασμός κειμένου** δεν είναι μια άσκηση που αφορά αποκλειστικά στις νομικές σπουδές. Ωστόσο, οι φοιτητές νομικής καλούνται μερικές φορές να σχολιάσουν το απόσπασμα ενός κειμένου της θεωρίας, ένα κείμενο νόμου ή το άρθρο ενός κώδικα. Πρόκειται για μια άσκηση, στην οποία ο φοιτητής καλείται να αναλύσει και να εξηγήσει το κείμενο κυριολεκτικά και νομικά, χρησιμοποιώντας τις γνώσεις που έχει αποκτήσει από τα μαθήματα και τα φροντιστηριακά μαθήματα.

Το **κλειδί της επιτυχίας** στον σχολιασμό κειμένου είναι να εκκινεί κανείς πάντοτε από το προς σχολιασμό κείμενο και να επιστρέφει σε αυτό αδιάλειπτα, καθώς ο στόχος είναι η παροχή μιας εξήγησης του κειμένου. Δεν πρέπει να συντάξετε ένα δοκίμιο ούτε να περιοριστείτε στην παράφραση του κειμένου. Για να αποφύγετε αυτές τις παγίδες είναι χρήσιμο να θυμάστε ότι το σχόλιο προϋποθέτει την προσθήκη στοιχείων στο κείμενο, προκειμένου να το διευκρινίσει. Έτσι, μια εργασία που θα περιοριζόταν στο να αναπαράγει το κείμενο, να το επαναλαμβάνει (συνήθως με λιγότερο επιτυχημένο τρόπο) ή να το παραφράζει (δηλαδή να λέει το ίδιο με τον συγγραφέα του κειμένου, αλλά λιγότερο καλά) δεν θα μπορούσε να διεκδικήσει έναν ικανοποιητικό βαθμό. Ομοίως, μια εργασία, που θα περιοριζόταν στο να επαναλαμβάνει στοιχεία του μαθήματος σε σχέση με το θέμα που θίγει το κείμενο, δεν θα πληρούσε τις απαιτήσεις της άσκησης.

Στη συνέχεια προτείνεται μια μέθοδος σχολιασμού κειμένου σε πέντε βήματα.

Η προπαρασκευαστική φάση:

Βήμα 1: Ένταξη του κειμένου σε πλαίσιο.

Πρέπει να ξεκινήσετε συγκεντρώνοντας όλα τα στοιχεία που έχετε στην διάθεσή σας σχετικά με το προς σχολιασμό κείμενο.

Ποιο είναι το ιστορικό του πλαίσιο;

Ποιος είναι ο συγγραφέας του; Βρείτε κατά το δυνατόν στοιχεία της βιογραφίας του και χαρακτηρίστε τον σε σχέση με τις σύγχρονες ιστορικές τάσεις (ήταν μεταρρυθμιστής ή κλασικιστής; μοιραζόταν τις ιδέες της εποχής του; ήταν μπροστά ή πίσω από αυτές;).

Από πού προέρχεται το απόσπασμα του κειμένου; Προέρχεται από κάποιον κώδικα; Αν ναι, από ποιο μέρος του κώδικα; Επανατοποθετήστε το στο πλάνο και σε σχέση με τα προηγούμενα και τα επόμενα άρθρα του κώδικα... Πρόκειται για απόσπασμα από άρθρο της θεωρίας; Από άρθρο του Τύπου;...

Βήμα 2: Ανάλυση του κειμένου.

Για να επιτύχετε το εν λόγω βήμα είναι απαραίτητο να αναγνώσετε το προτεινόμενο κείμενο πολλές φορές. Συνιστάται να αναζητήσετε τους ορισμούς των κύριων όρων σε ένα λεξικό της γαλλικής γλώσσας και σε ένα λεξικό νομικών όρων, ακόμη και αν οι όροι σας φαίνονται εκ πρώτης όψεως οικείοι.

Στην συνέχεια, πρέπει να προχωρήσετε σε μια λογική και γραμματική ανάλυση του κειμένου. Είναι προφανές ότι ένα σύντομο κείμενο δεν αναλύεται με τον ίδιο τρόπο όπως ένα εκτενές κείμενο. Στην πρώτη περίπτωση, κάθε λέξη είναι σημαντική, επιβάλλεται η ανάλυση λέξη προς λέξη και απαιτείται ανάπτυξη του κάθε όρου. Στην δεύτερη περίπτωση, πρέπει να εντοπισθούν οι πιο σημαντικές λέξεις ή εκφράσεις, αυτές που μεταφέρουν καλύτερα το γενικό νόημα του κειμένου. Πρέπει επίσης να προσδιορίσετε την δομή του κειμένου, τόσο την εξωτερική όσο και την εσωτερική. Περιέχει δύο, τρία ή περισσότερα μέρη; Πρόκειται για αντιπαραβολή, παράλληλη σύγκριση, διευκρίνιση;

Βήμα 3: Σύγκριση του κειμένου με το θετικό δίκαιο.

Τώρα είναι απαραίτητο να προσδιοριστεί ποια ήταν η τύχη του κειμένου ή, αν το κείμενο είναι πρόσφατο, ποια θα είναι η πιθανή τύχη του. Θέστε στον εαυτό σας κυρίως τις ακόλουθες ερωτήσεις. Πώς έχει ερμηνευθεί το κείμενο; Πώς έχει εφαρμοσθεί στην πράξη;

Πώς έχει γίνει αποδεκτό από την θεωρία; Έχει επηρεάσει η άποψη ή η πρόταση του συγγραφέα το θετικό δίκαιο; Θα αναρωτηθούμε επίσης αν το κείμενο είναι επίκαιρο. Πότε ψηφίστηκε και γιατί; Έχει δώσει αφορμή για δογματικές αναλύσεις ή νομολογιακές λύσεις (έρχεται να αντικρούσει ή να επιβεβαιώσει την νομολογία, να ανταποκριθεί σε μια νέα ανάγκη κ.λπ.);

Αυτή η προσέγγιση πρέπει να βασίζεται στις προσωπικές σας γνώσεις (μαθήματα, φροντιστηριακά μαθήματα, λοιπά διαβάσματα κ.λπ.) σχετικά με το θέμα που πραγματεύεται το κείμενο. Γνωρίζετε παραδείγματα που να ανταποκρίνονται στην ιδέα που αναπτύσσεται στο κείμενο; Έχετε μελετήσει κείμενα που ακολουθούν παρόμοια ή αντίθετη άποψη;

Η εν λόγω προσέγγιση πρέπει επιπλέον να συνοδευθεί από προσωπική κριτική (θετική ή αρνητική) του περιεχομένου του κειμένου. Η προσωπική κριτική, ακόμη και αν διαφέρει από την άποψη του συγγραφέα ή του διορθωτή, είναι πάντοτε αποδεκτή, αρκεί να είναι επαρκώς αιτιολογημένη. Η μη αιτιολογημένη προσωπική κριτική ισοδυναμεί με μια υποκειμενική κρίση και υποβαθμίζει την ποιότητα της εργασίας.

Βήμα 4: Διαμόρφωση του περιεχομένου του σχολίου και δημιουργία πλάνου.

Αυτό είναι το πιο χρονοβόρο και κρίσιμο βήμα. Απαιτεί από τον φοιτητή οργανωτικές και συνθετικές ικανότητες. Πρέπει να προσπαθήσετε να ομαδοποιήσετε τις ιδέες που συγκεντρώσατε στο τρίτο βήμα σε δύο κύριους άξονες.

Συνιστάται η δομή της εργασίας να αντιστοιχεί στην δομή του κειμένου προς σχολιασμό. Προς τούτο, μια προσεκτική ανάγνωση συχνά σας επιτρέπει να εντοπίσετε μια λογική διακοπή στο κείμενο, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την δημιουργία ενός διμερούς πλάνου. Εάν το κείμενο θέτει τρία διακριτά ζητήματα που δεν μπορούν να μειωθούν σε δύο, τότε θα δικαιολογείται ένα τριμερές

πλάνο. Αντιθέτως, τέσσερις ιδέες μπορούν συνήθως να μειωθούν σε δύο.

Για να διασφαλίσετε ότι η εργασία δεν θα απομακρυνθεί υπερβολικά από το κείμενο, δεν πρέπει να διστάσετε να χρησιμοποιήσετε ορισμένους από τους όρους του κειμένου στους τίτλους του πλάνου. Το πλάνο πρέπει να αντικατοπτρίζει την πρόθεση σχολιασμού του κειμένου και όχι μιας απλής παράφρασής του. Οι τίτλοι των μερών (I και II) ή των υπομερών (A και B) δεν πρέπει επομένως να είναι απλώς αποσπάσματα του κειμένου, αλλά να αναδεικνύουν πνευματική προσπάθεια και να είναι προσωπικοί.

Η φάση της σύνταξης:

Βήμα 5: Σύνταξη.

Οι γενικές συμβουλές σύνταξης που εκτίθενται ανωτέρω εφαρμόζονται και σε αυτήν την άσκηση.

Ωστόσο, **η εισαγωγή** περιέχει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Είναι απαραίτητο να παρουσιάσετε το ίδιο το κείμενο και, στην συνέχεια, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά την διάρκεια της προπαρασκευαστικής φάσης. Εάν το κείμενο είναι σύντομο, παραθέστε το· εάν είναι εκτενές, συνοψίστε το περιεχόμενό του. Πρέπει να αναφέρετε την ημερομηνία σύνταξής του, όσα γνωρίζετε για τον συγγραφέα του, για το γενικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται (ιστορικό, κ.λπ.), προτού προσδιορίσετε την προβληματική που θέτει και ανακοινώσετε το πλάνο του σχολίου σας.

Κατά την σύνταξη **του κυρίως μέρους της εργασίας**, πρέπει να έχετε κατά νου ότι ο σχολιασμός κειμένου δεν είναι ένα δοκίμιο. Η τήρηση των ίδιων μορφολογικών κανόνων (βλ. διμερές πλάνο) δεν συνεπάγεται την τήρηση των ίδιων κανόνων ως προς το περιεχόμενο. Καθώς ο σχολιασμός κειμένου βασίζεται σε ένα κείμενο, είναι σημαντικό να παραθέτετε, τακτικά, χαρακτηριστικά αποσπάσματα από το ίδιο το κείμενο, κατά πρότίμηση πολύ

σύντομα. Κατ' ελάχιστον, κάθε υποενότητα πρέπει να βασίζεται σε ένα απόσπασμα του κειμένου. Σε κάθε περίπτωση, ο σχολιασμός πρέπει να στοχεύει στην ανάλυση των σχολιαζόμενων όρων, στον προσδιορισμό του νοήματός τους και στην ανάλυση της σημασίας ή/και της καταλληλότητάς τους· με άλλα λόγια, ο σχολιασμός πρέπει να έχει προστιθέμενη αξία που επιτρέπει την αποσαφήνιση του κειμένου, δεν πρέπει απλώς να το αναδιατυπώνει. Δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει **συμπέρασμα**.

ΦΥΛΛΟ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ “FICHE DE JURISPRUDENCE” (PRELABLE AU COMMENTAIRE DE DECISION DE JUSTICE)

Το **φύλλο νομολογίας** είναι η εργασία που επιτρέπει την πλήρη σύνοψη και ανάλυση μιας δικαστικής απόφασης. Τις περισσότερες φορές θα πρόκειται για την σύνταξη δελτίων αποφάσεων που εκδόθηκαν από ανώτερα δικαστήρια (εφετεία ή το Ακυρωτικό Δικαστήριο), αλλά η μέθοδος είναι ακριβώς η ίδια και για μια απόφαση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας.

Η άσκηση αυτή πρέπει να εμπεδωθεί γρήγορα για δύο κυρίως λόγους. Πρώτα απ' όλα, πρέπει να συνταχθεί ένα φύλλο για κάθε δικαστική απόφαση που αναπαράγεται στα φυλλάδια των φροντιστηριακών σας μαθημάτων (*travaux dirigés*), ακόμη και αν με την πάροδο των σπουδών σας αυτό δεν σας ζητείται ρητά στις οδηγίες. Κυρίως, όμως, το φύλλο νομολογία χρησιμεύει ως εισαγωγή στον σχολιασμό δικαστικής απόφασης. Η άσκηση αυτή δεν πρέπει λοιπόν να παραμεληθεί.

Το φύλλο διαρθρώνεται σε έξι απαραίτητα βήματα. Η κύρια δυσκολία, που ο φοιτητής συναντά κατά την εκπόνηση αυτής της εργασίας, είναι να καταφέρει να αναγνωρίσει στο πλαίσιο της απόφασης τα στοιχεία που ανήκουν σε καθένα από αυτά τα βήματα. Η δυσκολία αυτή μειώνεται σημαντικά για τις αποφάσεις που εκδίδει το Ακυρωτικό Δικαστήριο από το 2019, τα νέα πρότυπα σύνταξης των οποίων προβλέπουν την τυποποίηση αυτών των βημάτων σε διαφορετικές παραγράφους (πραγματικά περιστατικά και διαδικασία, εξέταση των λόγων, απάντηση του δικαστηρίου...). Στο φύλλο δικαστικής απόφασης οι διάφορες ενότητες πρέπει υποχρεωτικώς να εξετάζονται με την σειρά που υποδεικνύεται κατωτέρω· παρ' όλα αυτά, δεν είναι απαραίτητο να τυποποιηθούν με την ίδια μορφή στην εργασία σας.

Βήμα 1: Εισαγωγή της απόφασης.

Αυτό το βήμα συνίσταται στην παρουσίαση της απόφασης σε μία πρόταση. Η τελευταία πρέπει να περιλαμβάνει το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση, την ημερομηνία της απόφασης και το γενικό ζήτημα που εξετάστηκε (παράδειγμα: «Σε αυτήν την δικαστική απόφαση της (ημερομηνία), το (δικαστήριο) έπρεπε να αποφανθεί επί του ζητήματος (ζήτημα που εξετάστηκε)»).

Βήμα 2: Σύνοψη των πραγματικών περιστατικών.

Πρέπει να προτείνετε μια περίληψη των πραγματικών περιστατικών, όλων των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και μόνο αυτών. Τούτο συνίσταται στην συνοπτική περιγραφή (αλλά όχι στην αντιγραφή) των πραγματικών περιστατικών που οδήγησαν στην απόφαση. Είναι περιττό να εξάγετε συμπεράσματα από αυτά που λέγονται ή να επινοείτε κάτι που δεν λέγεται. Η περίληψή σας πρέπει να συνταχθεί με αντικειμενικό τρόπο, πράγμα που συνεπάγεται ιδίως τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών. Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει να αναφερθείτε στον «κύριο Χ...» ή στην «κυρία Υ...», αλλά στον ενάγοντα και στον εναγόμενο, στον πωλητή και στον αγοραστή, στο θύμα και στον υπεύθυνο, στον ιατρό και στον ασθενή του κ.λπ. Ο σκοπός δεν είναι να αφαιρεθούν τα ονόματα των μερών για λόγους ανωνυμίας, αλλά να καταδειχθεί εξαρχής ότι κατέστη κατανοητό ποιες ήταν οι νομικές σχέσεις μεταξύ των μερών της υπόθεσης.

Γενικά, τα πραγματικά περιστατικά εξετάζονται στην αρχή της απόφασης.

Βήμα 3: Περίληψη της διαδικασίας.

Αφού συνοψισθούν τα πραγματικά περιστατικά, πρέπει να αποτυπωθεί, με χρονολογική σειρά, η δικαστική πορεία που ακολούθησαν τα εμπλεκόμενα μέρη πριν φθάσουν ενώπιον του δικαστηρίου, του οποίου η απόφαση σχολιάζεται. Για καθένα από τα δικαστήρια που επιλήφθηκαν προηγουμένως είναι απαραίτητο

να διευκρινίζεται ποιος είναι ο ενάγων και ποιος ο εναγόμενος και να αναγνωρισθεί το πρόσωπο, υπέρ του οποίου αποφάνθηκαν τα δικαστήρια αυτά. Για να καταστεί αυτό κατανοητό απαιτείται μερικές φορές η προσεκτική ανάγνωση ολόκληρης της απόφασης. Για παράδειγμα, εάν γίνεται αναφορά σε εφετειακή απόφαση «ανατρεπτική» (« *infirmitif* »), αυτό σημαίνει ότι οι δικαστές του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου αποφάσισαν αντίθετα από τους δικαστές του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, είναι απαραίτητο να αναφερθεί η πρώτη απόφαση. Εάν η εφετειακή απόφαση είναι «επικυρωτική» (« *confirmatif* »), αυτό σημαίνει ότι οι δικαστές του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου αποφάσισαν με τον ίδιο τρόπο όπως οι δικαστές του πρώτου βαθμού, κάτι που πρέπει επίσης να διευκρινιστεί. Ελλείψει τέτοιας διευκρίνισης, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να γίνεται αναφορά στην απόφαση του πρώτου βαθμού. Είναι λάθος να επινοούνται στοιχεία της διαδικασίας που δεν αναφέρονται στην απόφαση.

Φυσικά, όταν πρόκειται για την σύνταξη φύλλου απόφασης πρώτου βαθμού, το βήμα της διαδικασίας είναι άνευ σημασίας.

Βήμα 4: Προσδιορισμός των ισχυρισμών των διαδίκων και της επιχειρηματολογίας τους.

Γενικά, όταν πρόκειται για την σύνταξη φύλλου μιας απορριπτικής της αναίρεσης απόφασης, θα πρέπει να αναφερθούν τα προβαλλόμενα επιχειρήματα προς υποστήριξη της αναίρεσης. Εάν πρόκειται για απόφαση του Ακυρωτικού Δικαστηρίου που έκανε δεκτή την αναίρεση, θα πρέπει αυτήν τη φορά να αναπαραγάγετε τις αιτιολογίες της προσβαλλόμενης εφετειακής απόφασης. Σημειώστε ότι ο κανόνας αυτός δεν προορίζεται να εφαρμοσθεί σε όλες τις περιπτώσεις: ιδίως όχι σε περιπτώσεις όπου η απόφαση αναιρείται εν μέρει. Εάν η προς σχολιασμό απόφαση σας επιτρέπει να γνωρίζετε τόσο τους λόγους της αναίρεσης όσο και τις αιτιολογίες της εφετειακής απόφασης, τότε εκθέστε αυτά τα αντίθετα επιχειρήματα.

Βήμα 5: Προσδιορισμός του νομικού ζητήματος.

Αυτό είναι τόσο το πιο σημαντικό όσο και το πιο δύσκολο βήμα: το νομικό ζήτημα είναι αυτό που δείχνει εάν η δικαστική απόφαση έχει καταστεί κατανοητή. Πρέπει να εντοπίσετε το νομικό ερώτημα, επί του οποίου έπρεπε να αποφανθούν οι δικαστές, στην απόφαση που μελετάτε. Θα πρέπει, στην συνέχεια, να το διατυπώσετε με γενικούς και αφηρημένους όρους και υπό ερωτηματική μορφή.

Το νομικό ζήτημα προκύπτει από την αντιπαράθεση των θέσεων των διαδίκων, όπως εκτέθηκαν στο προηγούμενο βήμα. Δεν πρέπει να πέσετε στην παγίδα της εύκολης λύσης, αρκούμενοι στην μετατροπή της λύσης που υιοθέτησε το δικαστήριο σε ερωτηματική μορφή. Τούτο μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να οδηγήσει σε παρανόηση της απόφασης (ιδίως στην περίπτωση απόρριψης της αναίρεσης με αντικατάσταση αιτιολογιών).

Πρόκειται αναμφίβολα για το πιο κρίσιμο βήμα του φύλλου νομολογίας και εκείνο που απαιτεί την μεγαλύτερη εξάσκηση. Στο πλαίσιο του σχολιασμού δικαστικής απόφασης, το νομικό ζήτημα εξομοιώνεται με την προβληματική του σχολίου. Δεν πρέπει να είναι ούτε υπερβολικά συγκεκριμένο (στην περίπτωση αυτή υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να παραφράσετε την απόφαση) ούτε υπερβολικά αφηρημένο (στην περίπτωση αυτή υπάρχει κίνδυνος να κάνετε ένα δοκίμιο). Είναι απαραίτητο να εξασκηθείτε στην διατύπωση του νομικού ζητήματος.

Βήμα 6: Έκθεση της λύσης.

Εδώ πρόκειται να αναφερθεί η απάντηση που έδωσε το δικαστήριο στο νομικό ζήτημα που έχετε εντοπίσει. Η απάντηση αυτή περιλαμβάνεται στο διατακτικό της απόφασης (*αναιρεί* την απόφαση ή *απορρίπτει* την αναίρεση· *εξαφανίζει* ή *επικυρώνει* την πρωτόδικη απόφαση...), αλλά κυρίως στις *αιτιολογίες* που επικαλείται το δικαστήριο για να στηρίξει την απόφασή του. Για τον λόγο αυτόν συνιστά ένα βήμα που διαρθρώνεται σε δύο μέρη.

Πρώτον, πρέπει να προσδιοριστεί η λύση με την δικονομική έννοια του όρου: αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης ή απόρριψη της αναίρεσης για τις αποφάσεις του Ακυρωτικού Δικαστηρίου, εξαφάνιση ή επικύρωση για τις αποφάσεις των Εφετείων, αποδοχή ή απόρριψη της αγωγής για τις αποφάσεις πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας.

Στην συνέχεια, πρέπει να προσδιοριστεί η λύση με την νομική έννοια του όρου: δηλαδή, η νομική βάση της απόφασης. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να εξηγηθεί πώς το δικαστήριο ερμήνευσε το ισχύον δίκαιο.

Πρόκειται και εδώ για ένα πολύ σημαντικό βήμα, καθώς πάνω σε αυτήν την λύση θα μπορέσει να οικοδομηθεί αποτελεσματικά περαιτέρω ο σχολιασμός απόφασης.

Βήμα 7 (προαιρετικό): Συνοπτική παρουσίαση του ενδιαφέροντος της απόφασης.

Όταν προετοιμάζετε το φύλλο νομολογίας καθαυτό (δηλαδή ανεξάρτητα από τον σχολιασμό της απόφασης), μπορείτε να ολοκληρώσετε την εργασία σας αναφέροντας το πρακτικό και θεωρητικό ενδιαφέρον της λύσης. Μπορείτε επίσης να αναφέρετε εάν πρόκειται για απόφαση-ορόσημο (*arrêt de principe*), για μεταστροφή νομολογίας ή, αντίθετα, για μια λύση παγιωμένη εδώ και καιρό.

Εάν αυτό που σας ζητείται είναι σχολιασμός απόφασης, αυτά τα στοιχεία πρέπει να περιλαμβάνονται στο κυρίως μέρος της εργασίας.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ “COMMENTAIRE DE DECISION DE JUSTICE”

Ο **σχολιασμός δικαστικής απόφασης** είναι μια άσκηση, στην οποία ζητείται από τον φοιτητή να προτείνει μια εξήγηση και μια νομική ανάλυση σε μια δικαστική απόφαση, με την βοήθεια των γνώσεων που έχει αποκτήσει κατά την διάρκεια του μαθήματος και ιδίως των φροντιστηριακών μαθημάτων (travaux dirigés). Από αυτήν την σκοπιά, η μέθοδος εργασίας είναι παρόμοια με εκείνη που χρησιμοποιείται για τον σχολιασμό κειμένου. Στην μέθοδο εργασίας που προτείνεται εδώ θα αναδειχθούν οι ιδιαιτερότητες που συνδέονται με το γεγονός ότι το αντικείμενο του σχολιασμού είναι μια δικαστική απόφαση.

Το **κλειδί της επιτυχίας** είναι να προσφέρετε μια πραγματική εξήγηση της προς σχολιασμό δικαστικής απόφασης, χωρίς να περιοριστείτε στο να την παραφράσετε ή στο να αναπαραγάγετε το περιεχόμενο του μαθήματος που είναι σχετικό με το θέμα που αφορά η απόφαση. Για να το πετύχετε αυτό είναι αναγκαίο να θέσετε στον εαυτό σας ερωτήματα σχετικά με την απόφαση που μελετήσατε και να τα απαντήσετε στην εργασία. Πρέπει επίσης να έχετε πάντοτε κατά νου ότι αυτό που πρέπει να εξηγηθεί είναι η λύση που υιοθέτησε το δικαστήριο. Έτσι, πρέπει να αποφύγετε την παγίδα της κριτικής (ή, ακόμη χειρότερα, της παράφρασης) του κειμένου της απόφασης, επικρίνοντας την απόφαση των δικαστηρίων της ουσίας, τους λόγους της αναίρεσης ή τους ισχυρισμούς των διαδίκων. Αυτά τα στοιχεία είναι απαραίτητα για την εξήγηση της απόφασης, αλλά πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο με αυτήν την προοπτική, δηλαδή για να φωτίσουν την λύση της δικαστικής απόφασης που σχολιάζετε. Οι αναπτύξεις που ακολουθούν έχουν ιδίως ως στόχο να σας προτείνουν τα εργαλεία που θα σας επιτρέψουν να θέσετε στον εαυτό σας τα σωστά ερωτήματα και, έτσι, να εμπλουτίσετε την εργασία σας.

Είναι σημαντικό να ακολουθήσετε τα παρακάτω βήματα.

Η προπαρασκευαστική φάση:

Βήμα 1: Μελέτη και κατανόηση της προς σχολιασμό δικαστικής απόφασης.

Ξεκινήσετε διαβάζοντας την δικαστική απόφαση στο σύνολό της. Προσδιορίστε τα διάφορα μέρη της απόφασης: πραγματικά περιστατικά, διαδικασία, επιχειρηματολογία, νομικό ζήτημα και λύση. Αυτή η προκαταρκτική εργασία, που αντιστοιχεί σε αυτό που κάνετε για να προετοιμάσετε το φύλλο νομολογίας, είναι απαραίτητη για την κατανόηση της απόφασης.

Η ανάλυση θα πρέπει να επικεντρωθεί στην απόφαση που εξέδωσε το δικαστήριο. Επομένως, είναι απαραίτητο να προχωρήσετε όπως για ένα σχόλιο σε ένα κείμενο: να εξετάσετε κάθε λέξη της λύσης, δηλαδή τους κανόνες δικαίου που επικαλείται η απόφαση (« *le visa* »), την αποφασιστική αιτιολογική σκέψη (« *l'attendu décisoire* ») και, ενδεχομένως, την αιτιολογική σκέψη επί της αρχής (« *l'attendu de principe* »).

Βήμα 2: Συγκέντρωση των στοιχείων προς εξήγηση και ανάλυση της απόφασης.

Εάν προετοιμάζετε την άσκηση για ένα φροντιστηριακό μάθημα (*travaux dirigés*), είναι υποχρεωτικό να συμπληρώσετε τις γνώσεις σας από το μάθημα διαβάζοντας σχόλια σχετικά με την απόφαση, κάτι που προϋποθέτει ότι γνωρίζετε να χρησιμοποιείτε νομικά περιοδικά. Αυτή η συμπληρωματική μελέτη θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε την απόφαση και θα σας επιτρέψει να βρείτε τις απαντήσεις σε συγκεκριμένα ερωτήματα που πρέπει να θέσετε στον εαυτό σας σε σχέση με αυτήν. Ως φοιτητές δεν μπορείτε ακόμη να βρείτε όλες αυτές τις απαντήσεις μόνοι σας.

Προς τούτο, υπάρχει μια σειρά από επτά ερωτήματα, οι απαντήσεις στα οποία μπορούν να σας δώσουν σημαντικά στοιχεία για τον σχολιασμό.

-Ερώτημα 1: Ποιο είναι το πραγματικό ερμηνευτικό ζήτημα; Πρέπει να εκκινήσετε επαναδιατυπώνοντάς το για να ανακαλύψετε αυτό που πραγματικά κρύβεται πίσω από το ακατέργαστο νομικό ζήτημα που έχει τεθεί στο δικαστήριο.

-Ερώτημα 2: Ποιος είναι ο επιδιωκόμενος σκοπός της δικαστικής απόφασης; Όλες οι δικαστικές αποφάσεις επιδιώκουν έναν σκοπό, λίγο-πολύ σαφώς καθορισμένο. Μπορεί να είναι ένας σκοπός που ενδιαφέρει το δίκαιο ή ένας σκοπός που υπερβαίνει το δίκαιο: ένας ηθικός ή κοινωνικός σκοπός.

-Ερώτημα 3: Η ίδια η απόφαση ακολουθεί με συνέπεια τον κανόνα που εφαρμόζει; Όλες οι αποφάσεις βασίζονται σε ένα νομικό κείμενο. Είναι σημαντικό να αναρωτηθείτε αν η απόφαση σέβεται αυτόν τον κανόνα. Στο πλαίσιο αυτό, είναι δυνατό να προσδιοριστούν δύο άξονες ανάλυσης.

Πρώτον, η απόφαση τηρεί το γράμμα του νόμου; Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αναρωτηθούμε αν η απόφαση σέβεται την γραμματική διατύπωση του νόμου. Η απάντηση σε αυτήν την πρώτη ερώτηση επιτρέπει να έχετε κρίσιμα στοιχεία σε σχέση με την προς σχολιασμό απόφαση.

Στην συνέχεια, πρέπει να τεθεί το ερώτημα: η απόφαση τηρεί το πνεύμα του νόμου; Πέρα από μια απλή ανάγνωση του κειμένου του νόμου, ποιο είναι το πνεύμα του; Πίσω από κάθε απαγόρευση, κάθε ακυρότητα, υπάρχει ένα ανώτερο συμφέρον που προκύπτει από το πνεύμα ενός νόμου. Η απόφαση που σχολιάζετε λαμβάνει υπόψη αυτό το συμφέρον;

-Ερώτημα 4: Πώς εντάσσεται η απόφαση στην τρέχουσα τάση της νομολογίας; Πρόκειται για μια απόφαση που έρχεται σε αντίθεση με ό,τι έχει κριθεί προηγουμένως (απόφαση μεταστροφής της νομολογίας/« arrêt de revirement »); Πρόκειται για μια απόφαση που αντιμετωπίζει μια νέα κατάσταση; ή πρόκειται απλώς για μια απόφαση που επαναλαμβάνει μια κλασική λύση; Είναι πάντοτε ενδιαφέρον να εξετάζει κανείς μια απόφαση σε σχέση με

προηγούμενες αποφάσεις. Εάν η απόφαση έρχεται σε αντίθεση με την προηγηθείσα γενική νομολογιακή τάση: γιατί οι δικαστές άλλαξαν γνώμη; Εάν η απόφαση είναι σύμφωνη με αυτήν την τάση: παρέχει, παρά ταύτα, νέα στοιχεία ή διευκρινίσεις;

-*Ερώτημα 5*: Τι θα είχε συμβεί εάν είχε ληφθεί η αντίθετη απόφαση; Αυτό το ερώτημα σας επιτρέπει να έχετε μια νέα οπτική επί της απόφασης. Συχνά σας επιτρέπει να συνειδητοποιήσετε αν η απόφαση είναι σύμφωνη με την επικρατούσα κοινωνική κατάσταση ή αν υστερεί σε σχέση με αυτήν ή αν είναι εντελώς ασύμβατη με αυτήν.

-*Ερώτημα 6*: Ποιες είναι οι νομικές, οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της απόφασης; Πρέπει συχνά να προχωράτε πέρα από την απλή απόφαση που παρουσιάζετε. Έτσι θα βρείτε επιχειρήματα που σχετίζονται με τις περιβάλλουσες συνθήκες · αυτά τα επιχειρήματα δεν θα αποτελέσουν το κυρίως μέρος της εργασίας, αλλά θα το εμπλουτίσουν. Είναι πάντοτε σημαντικό να είστε σε θέση να επαναποθετήσετε μια απόφαση στο πλαίσιο της επικαιρότητας, της οικονομίας ή της κοινωνικής ζωής.

-*Ερώτημα 7*: Ποια κριτική μπορεί να ασκηθεί στην απόφαση; Εδώ είναι που ο υποψήφιος φοιτητής πρέπει να καταβάλει προσπάθεια να εκθέσει προσωπική άποψη και ανάλυση.

Πρέπει να αξιολογήσετε την απόφαση σε σχέση με το ισχύον δίκαιο (σύνδεση με το ερώτημα αριθ. 3), λέγοντας εάν είναι σύμφωνη ή όχι με αυτό.

Πρέπει, εν συνεχεία, να παράσχετε προσωπικά πραγματολογικά στοιχεία αξιολόγησης. Αυτό απαντά στην εξής ερώτηση: «*ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε νομικές εκτιμήσεις, πρόκειται για μια καλή απόφαση;*». Ωστόσο, πρέπει να είστε απολύτως προσεκτικοί ώστε να μην κάνετε αθεμελίωτες κρίσεις. Μια απάντηση όπως «*είναι μια καλή απόφαση*», χωρίς επιχειρήματα προς υποστήριξη της θέσης σας, δεν θα έχει καμία αξία.

Είθισται οι απαντήσεις να συνδυάζονται σε όλα αυτά τα ερωτήματα, υπό την έννοια ότι ο σχολιασμός δικαστικής απόφασης πρέπει να περιλαμβάνει τρία επίπεδα ανάλυσης: το νόημα, την αξία και την εμβέλεια της δικαστικής απόφασης.

-*Το νόημα της απόφασης*: αυτό το πρώτο επίπεδο ανάλυσης συνίσταται στο να μπορεί κανείς να εξηγήσει την λύση, το νόημα των λέξεων, την συλλογιστική του δικαστηρίου. Ποιο είναι το γραμματικό επιχείρημα που υιοθετήθηκε ως νομική βάση; Τι αναφέρει η αιτιολογική σκέψη επί της αρχής (« *l'attendu de principe* »), εάν δεν υπάρχει τέτοιο γραμματικό επιχείρημα ; Ποια ερμηνεία δίδει το δικαστήριο στον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου: *a contrario*, *a fortiori*, *a pari*;

-*Η αξία της απόφασης*: αυτό το δεύτερο επίπεδο ανάλυσης αντιστοιχεί στην κριτική της απόφασης, θετική ή αρνητική. Είναι η λύση σύμφωνη με τα πραγματικά περιστατικά; Είναι σύμφωνη με το ισχύον δίκαιο; Σε αυτό το σημείο είναι που μπορούμε ακόμη και να αναρωτηθούμε: η λύση φαίνεται δίκαιη, ηθική; Για να την αξιολογήσουμε η λύση που υιοθετήθηκε πρέπει να συγκριθεί με την ή τις άλλες λύσεις, που θα μπορούσαν να είχαν δοθεί.

-*Η εμβέλεια της απόφασης*: αυτό το τελευταίο επίπεδο ανάλυσης αντιστοιχεί στον προσδιορισμό του αντικτύπου της απόφασης στη νομική, χρονική και κοινωνική συγκυρία. Πρόκειται για μια απόφαση-ορόσημο (*arrêt de principe*) ή για μια απόφαση με εμβέλεια περιορισμένη μόνο επί της συγκεκριμένης υπόθεσης; Πρόκειται για μια καινούρια λύση; Μια μεταστροφή της νομολογίας; Εάν η υιοθετηθείσα λύση δεν είναι σαφής, ποιες διευκρινίσεις θα χρειαστούν στο μέλλον; Αυτή η απόφαση εγείρει με τη σειρά της άλλα ερωτήματα, ποιες θα μπορούσαν να είναι οι συνέπειες αυτής της απόφασης: νομικές (σε άλλους κλάδους), οικονομικές, κοινωνικές, ακόμη και πρακτικές; ή Π εάν πρόκειται για παλαιά λύση και γνωρίζουμε τη συνέχεια, ποιες είναι οι συνέπειές της; έχει υιοθετηθεί άλλη σχετική απόφαση ή σχετικός νόμος από τότε που δόθηκε η λύση αυτή;

Βήμα 3: Κατάρτιση του πλάνου.

Με βάση τις απαντήσεις σε όλα τα προηγούμενα ερωτήματα, θα πρέπει να καταρτίσετε ένα πλάνο, το οποίο θα πρέπει, κατ' αρχήν, να αποτελείται από δύο μέρη.

Ακολουθούν μερικές συμβουλές για την κατάρτιση ενός συνεκτικού πλάνου.

Πρώτα απ' όλα, το πλάνο δεν χρειάζεται να είναι ιδιαίτερα πρωτότυπο. Υπάρχουν απλά και αποτελεσματικά πλάνα που δεν πρέπει να αποφεύγονται, εάν ταιριάζουν με την απόφαση που σχολιάζετε (έννοια/καθεστώς· κανόνας/εξαιρέση...). Ομοίως, εάν η απόφαση αφορά σε δύο διακριτές ιδέες ή σε δύο νομικά ζητήματα, το πλάνο θα πρέπει λογικά να βασίζεται σε αυτά τα δύο στοιχεία. Για παράδειγμα, εάν υπάρχουν δύο αποφασιστικές αιτιολογικές σκέψεις, δεν υπάρχει λόγος να μην ακολουθήσετε αυτό το πλάνο που ακολουθεί η ίδια η απόφαση.

Στην συνέχεια, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη η ημερομηνία της απόφασης. Εάν είναι πολύ παλαιά ή πολύ πρόσφατη, το πλάνο θα πρέπει να λάβει υπόψη την χρονολογία αυτή και πρέπει να αφιερώσετε ένα ολόκληρο μέρος του σχολίου σας σε ό,τι προηγήθηκε της απόφασης (αν η απόφαση είναι πολύ πρόσφατη) ή στις συνέπειές της (αν η απόφαση είναι πολύ παλαιά). Όταν σας ζητείται να σχολιάσετε μια πολύ παλαιά ή μια πολύ πρόσφατη απόφαση, είναι αυτή η χρονικότητα που σας ζητείται να εξηγήσετε και να αναλύσετε.

Τέλος, ορισμένα πλάνα πρέπει να αποκλείονται, διότι θα ήταν εκτός θέματος. Αυτό ισχύει για τα ακόλουθα πλάνα: I Εφετείο – II Ακυρωτικό Δικαστήριο· I Η αναίρεση – II Η λύση. Επειδή το αντικείμενο του σχολιασμού είναι η λύση που υιοθέτησε το δικαστήριο (τις περισσότερες φορές το Ακυρωτικό Δικαστήριο), το ήμισυ της εργασίας θα είναι αναγκαστικά εκτός θέματος, εάν ακολουθηθεί ένα από αυτά τα πλάνα. Φυσικά, τα επιχειρήματα της αναίρεσης και οι αιτιολογίες του Εφετείου πρέπει να

χρησιμοποιηθούν στο κυρίως μέρος της εργασίας, αλλά μόνο προς υποστήριξη της ανάλυσης της προς σχολιασμό λύσης.

Γενικά, μην ξεχνάτε ότι η επιλογή των τίτλων σας πρέπει να είναι κατάλληλη, δηλαδή διαφωτιστική σε σχέση με την συγκεκριμένη απόφαση που σχολιάζετε. Για να βεβαιωθείτε προς τούτο, αναρωτηθείτε αν θα ταίριαζαν σε μια δικαστική απόφαση επί ενός διαφορετικού θέματος (παράδειγμα: «το μέλλον της απόφασης»· «η επικριτέα λύση του Ακυρωτικού Δικαστηρίου» – είναι καλό να επικρίνετε, αλλά είναι ακόμη καλύτερο να εξηγήσετε αυτό που επικρίνετε).

Αφού καθορίσετε το πλάνο σας, θέστε στον εαυτό σας δύο ερωτήσεις για να βεβαιωθείτε ότι αυτό ανταποκρίνεται πραγματικά στις απαιτήσεις της άσκησης. Το πλάνο ανταποκρίνεται στο νομικό ζήτημα που έχετε εντοπίσει; Το πλάνο επιτρέπει να καλυφθούν τα τρία απαιτούμενα επίπεδα ανάλυσης (έννοια – αξία – εμβέλεια); Εάν η απάντηση και στις δύο ερωτήσεις είναι καταφατική, τότε μπορείτε να προχωρήσετε στην σύνταξη.

Η φάση της σύνταξης:

Βήμα 4: Σύνταξη.

Η **εισαγωγή**, όπως και σε κάθε θεωρητικό θέμα, θα εκκινεί με μια κατάλληλη φράση «προσέγκυσης» ή «επίθεσης», αντί να ξεκινά απευθείας με την παρουσίαση της απόφασης. Κατά τα λοιπά, η εισαγωγή αποτελείται από στοιχεία από το φύλλο της απόφασης που σχολιάζεται. Επομένως, θα επαναλάβετε τα βήματα που περιγράφηκαν προηγουμένως. Παρ' όλα αυτά, τα διάφορα βήματα του φύλλου νομολογίας δεν πρέπει να αποτυπώνονται ρητά στο σώμα της εργασίας. Η σύνταξη της εισαγωγής πρέπει να είναι ρέουσα. Μέχρι την παρουσίαση του νομικού ζητήματος, η μεθοδολογία δεν διαφέρει από εκείνη του απλού φύλλου νομολογίας.

Στο πλαίσιο του σχολιασμού, μετά την διατύπωση του νομικού ζητήματος, επί του οποίου το δικαστήριο έπρεπε να αποφανθεί, μπορείτε ενδεχομένως να διαμορφώσετε μια πιο γενική προβληματική, η οποία επιτρέπει την εξέταση της απόφασης σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Ωστόσο, δεν πρέπει αυτό να είναι πολύ ευρύ, διαφορετικά πρόκειται περί ένδειξης ότι θα κάνετε ένα δοκίμιο για το θέμα αντί για ένα σχόλιο της απόφασης.

Αφού έχετε παρουσιάσει την προβληματική, παρουσιάζετε την λύση που υιοθέτησε το δικαστήριο. Εάν το σκεπτικό είναι εκτενές, μπορείτε να το συνοψίσετε· εάν είναι σύντομο, μπορείτε να το παραθέσετε.

Τέλος, παρουσιάζετε με σαφήνεια το πλάνο που υιοθετείτε για να εξηγήσετε αυτήν τη λύση. Προτιμήστε ευέλικτες διατυπώσεις, όπως «αρχικά... [I], στην συνέχεια... [II]», αντί για «σε ένα πρώτο μέρος...».

Κατά τα λοιπά, η σύνταξη του **κυρίως μέρους της εργασίας** πρέπει να πληροί τα κριτήρια που αναπτύχθηκαν στις γενικές οδηγίες. Δεδομένου ότι πρόκειται για μια άσκηση σχολιασμού, ισχύουν οι ειδικές οδηγίες που αφορούν στα σχόλια: πρέπει να βασιστείτε στο σχολιαζόμενο κείμενο, να παραθέτετε συχνά λέξεις της λύσης που δίδεται από το δικαστήριο και να βεβαιωθείτε ότι κάθε υποενότητα μπορεί να συνδεθεί με ένα απόσπασμα της λύσης (και όχι της απόφασης).

Όπως και στις άλλες περιπτώσεις φοιτητικών εργασιών, δεν απαιτείται **συμπέρασμα**.

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

“CAS PRATIQUE”

Η **πρακτικό ζήτημα**, που ονομάζεται επίσης «νομική γνώμη» («*consultation juridique*»), είναι μια άσκηση κατάλληλη για τις νομικές σπουδές, στην οποία ζητείται από τον φοιτητή να επιλύσει μια γενικώς συγκρουσιακή νομική κατάσταση, όπως θα έκανε ένας δικηγόρος στην πράξη. Επιτρέπει την αξιολόγηση τόσο των βασικών γνώσεων του φοιτητή, όσο και την ικανότητά του να αναγνωρίζει το προς επίλυση πρόβλημα και να το επιλύει.

Το **κλειδί της επιτυχίας** της επίλυσης πρακτικού ζητήματος είναι να καταφέρετε να ταξινομήσετε τις πραγματολογικές πληροφορίες που παρέχονται στην εκφώνηση, να προσδιορίσετε με ακρίβεια το προς επίλυση πρόβλημα και να βασιστείτε στον σωστό κανόνα δικαίου. Πρέπει να επιλύσετε την διαφορά κατά εξαντλητικό τρόπο, αλλά και να περιοριστείτε στην επίλυσή της : είναι περιττό να αναπαραγάγετε όλες τις γνώσεις που έχετε αποκτήσει στο μάθημα σχετικά με το θέμα (η ιστορική εξέλιξη ενός κανόνα δικαίου δεν έχει καμία χρησιμότητα στην απάντηση σε μια νομική γνώμη σχετικά με το θετικό δίκαιο). Ένας τρόπος για να αποφύγετε αυτήν την παγίδα είναι να τοποθετήσετε πραγματικά τον εαυτό σας στην θέση ενός δικηγόρου και να απαντήσετε στο ερώτημα του πελάτη σας. Αυτό απαιτεί να ξεχάσετε ότι είστε φοιτητής, που έχει συχνά την τάση να επιδεικνύει στον καθηγητή του ότι έχει γνώσεις. Μια τέτοια προσέγγιση μπορεί να αποδειχθεί εσφαλμένη, επειδή οδηγεί συχνά τους φοιτητές να απαντούν σε ερωτήσεις που δεν τους έχουν τεθεί ή ακόμη και να υπερασπίζονται την αντίθετη θέση, ενώ η εκφώνηση θα προσδιορίζει γενικά ποιος έρχεται να σας επισκεφθεί και, επομένως, ποιον πρέπει να υπερασπιστείτε.

Μέσω αυτής της άσκησης θα πρέπει να αποδείξετε την ικανότητά σας στην νομική επιχειρηματολογία. Μερικές φορές μπορεί να υπάρχουν περισσότερες ορθές λύσεις, και αν ο συλλογισμός σας είναι νομικά θεμελιωμένος, η εργασία σας θα αξιολογηθεί θετικά, ακόμη και αν δεν δίδετε απαραίτητα την λύση που είχε κατά νου ο καθηγητής όταν συνέταξε το θέμα.

Η επίλυση ενός πρακτικού ζητήματος γίνεται σε διάφορα βήματα, τα οποία αντιστοιχούν σε εκείνα του δικανικού συλλογισμού και επίσης στα βήματα που θα πρέπει να τηρηθούν για την σύνταξη της εργασίας.

Η προπαρασκευαστική φάση:

Βήμα 1: Προσεκτική ανάγνωση της εκφώνησης.

Η εκφώνηση αποτελείται από μια περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, περισσότερο ή λιγότερο λεπτομερειακή, φανταστική και υποθετική. Ξεκινήστε διαβάζοντας προσεκτικά και ζωηρά αυτήν την εκφώνηση: με ένα στυλό στο χέρι, προκειμένου να εντοπίσετε, από αυτήν την πρώτη ανάγνωση, τους όρους ή τις ενδείξεις που σας κάνουν να σκεφτείτε ένα στοιχείο που είδατε στο μάθημα και να τα σημειώσετε στο πρόχειρό σας. Αυτά τα στοιχεία δεν θα σας φανούν όλα χρήσιμα στο τέλος, αλλά αυτή η προκαταρκτική προσπάθεια φέρνει αποτέλεσμα, επειδή η πρώτη σας διαίσθηση είναι συχνά σωστή, αλλιώς κινδυνεύετε αργότερα να ξεχάσετε ορισμένα στοιχεία που σας ήρθαν στον νου κατά την ανάγνωση των ενδείξεων που περιλαμβάνονται στην εκφώνηση.

Στο τέλος της εκφώνησης, συναντώνται δύο τύποι περιπτώσεων. Η πρώτη και πιο απλή περίπτωση είναι εκείνη όπου διατυπώνονται ρητά μία ή περισσότερες ερωτήσεις (παράδειγμα: Μπορεί ο κύριος X να λάβει αποζημίωση για την ζημία που υπέστη; Πώς θεμελιώνεται η συγγένεια μεταξύ A και B;...). Σε αυτήν την περίπτωση, εναπόκειται στον υποψήφιο να απαντήσει στις ερωτήσεις που του τίθενται, ενδεχομένως αναδιατυπώνοντας τις ερωτήσεις υπό την μορφή καθαρού νομικού ζητήματος, δηλαδή με όρους νομικούς και απαλλαγμένους από κάθε αναφορά στα πρόσωπα που αναφέρονται στην εκφώνηση. Στην δεύτερη περίπτωση, οι ερωτήσεις δεν σας τίθενται με σαφήνεια και μπορεί να συναντήσετε μια γενική ερώτηση του τύπου «*Τι πιστεύετε για την κατάσταση;*» ή «*Quid juris?*». Τότε εναπόκειται στον υποψήφιο να θέσει τα διάφορα προβλήματα που παρουσιάζονται στην περιγραφόμενη κατάσταση και να τα επιλύσει.

Βήμα 2: Προσδιορισμός των προβλημάτων.

Για να προσδιορίσετε τα προβλήματα, πρέπει να ξεκινήσετε ταξινομώντας τα πραγματικά περιστατικά που περιγράφονται στην εκφώνηση, έτσι ώστε να συγκρατήσετε μόνο τα νομικώς κρίσιμα γεγονότα. Ορισμένοι καθηγητές θα εισάγουν, σκοπίμως, αποπροσανατολιστικά πραγματικά στοιχεία, που όμως δεν έχουν καμία επιρροή στην νομική επίλυση του προβλήματος. Αυτό είναι τελικά που συμβαίνει όταν ένας πελάτης, μη νομικός, επισκέπτεται τον δικηγόρο του. Επομένως, είναι απαραίτητο να συγκρατήσετε μόνο τα πραγματικά περιστατικά που είναι χρήσιμα για την επίλυση της υπόθεσης.

Πρέπει επίσης να περιοριστείτε αυστηρά στα πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στην εκφώνηση. Πρέπει να αποφύγετε την παγίδα της σπατάλης χρόνου και ενέργειας μέσω της συναγωγής πραγματικών δεδομένων που δεν αναφέρονται στην εκφώνηση. Εάν η εκφώνηση δεν ασχολείται με ένα συγκεκριμένο πραγματικό περιστατικό, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο διορθωτής δεν θέλησε να το συμπεριλάβει. Είναι, λοιπόν, περιττό να επινοείτε στοιχεία, ακόμη και αν αυτό φαίνεται να ενισχύει την σαφήνεια της εκφώνησης. Μόλις, λοιπόν, αρχίσετε να θεωρείτε πως «αν το πρόσωπο είχε κάνει τούτο, τότε...», σημαίνει ότι είστε εκτός θέματος.

Στην περίπτωση άσκησης με ανοιχτή ερώτηση, η μελέτη των πραγματικών περιστατικών θα σας επιτρέψει να προσδιορίσετε τα διάφορα νομικά ζητήματα που τίθενται.

Βήμα 3: Εύρεση του εφαρμοστέου κανόνα.

Συνιστά το βασικό βήμα. Απαιτεί όχι μόνο καλή γνώση της ύλης του μαθήματος, αλλά και καλή γνώση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, καθώς και της νομολογίας. Το νομοθετικό κείμενο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μια συμπυκνωμένη μορφή του μαθήματος. Η χρησιμοποίησή του μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο αν

χρησιμοποιηθεί συμπληρωματικά των γνώσεων που έχουν αποκτηθεί κατά την διάρκεια της μελέτης.

Ο εφαρμοστέος στο πρόβλημα κανόνας πρέπει αρχικά να είναι ένα άρθρο του νόμου. Ωστόσο, μερικές φορές ο νόμος έχει διευκρινιστεί ή ερμηνευθεί από την νομολογία. Η απόφαση-ορόσημο (*arrêt de principe*) θα πρέπει τότε να αναφέρεται για να προσδιορίζεται ο κανόνας που εφαρμόζεται στην υπόθεση, συμπληρωματικά με το αναφερόμενο άρθρο του νόμου.

Ένα συνηθισμένο λάθος, που πρέπει οπωσδήποτε να αποφύγετε, είναι να χρησιμοποιήσετε δικαστικές αποφάσεις που εντοπίζετε την ημέρα των εξετάσεων στον κώδικα για να επιλύσετε το πρακτικό ζήτημα, επειδή τα γεγονότα σας φαίνονται παρόμοια με αυτά που σας δίδονται στο προς επίλυση πρακτικό ζήτημα. Αυτή δεν είναι ποτέ η σωστή προσέγγιση για διάφορους λόγους.

Πρώτον, μόνον οι αποφάσεις-ορόσημα (*arrêts de principe*) μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εφαρμοστέος κανόνας, επειδή είναι οι μόνες που μπορούν να θεωρηθούν ότι διαμορφώνουν έναν κανόνα δικαίου. Ωστόσο, αυτές έχουν προφανώς μελετηθεί στο μάθημα και πρέπει να τις έχετε επισημάνει στον κώδικα ήδη πριν από την εξέταση.

Όλες οι άλλες δικαστικές αποφάσεις είναι περιττές και πρέπει να μην ληφθούν υπόψη στην επιχειρηματολογία σας. Εάν κάποια δικαστική απόφαση δεν μελετήθηκε στο μάθημα, τότε προφανώς ο καθηγητής σας δεν αναμένει από εσάς να την γνωρίζετε για να επιλύσετε το πρακτικό ζήτημα. Άλλωστε, επειδή πρόκειται πιθανότατα για δικαστικές αποφάσεις επί συγκεκριμένης υπόθεσης, δεν έχουν γενικότερο ενδιαφέρον για την επίλυση μιας πρακτικής υπόθεσης (θα επανέλθουμε σε αυτό). Τέλος, επειδή δεν τις έχετε μελετήσει και το απόσπασμα που επέλεξε ο συντάκτης του κώδικά σας ενδέχεται να μην είναι αντιπροσωπευτικό, μπορεί να έχετε την εντύπωση ότι αυτό αντιστοιχεί στα πραγματικά περιστατικά του πρακτικού σας ζητήματος, αλλά αυτό συμβαίνει σπάνια και ο διορθωτής θα το ελέγξει.

Κυρίως όμως, η αναζήτηση μιας δικαστικής απόφασης που αντιστοιχεί στα πραγματικά περιστατικά, αντί της αναζήτησης του κανόνα δικαίου αποτελεί σοβαρό συλλογιστικό λάθος για έναν Γάλλο νομικό! Στις χώρες του ηπειρωτικού δικαίου, εκκινούμε από τον κανόνα δικαίου για να τον εφαρμόσουμε στα πραγματικά περιστατικά, ποτέ από μια ήδη δοθείσα δικαστική λύση για να την μεταφέρουμε στην κρινόμενη υπόθεση. Το γαλλικό δίκαιο δεν γνωρίζει τον κανόνα του νομολογιακού προηγούμενου· επομένως ένας τέτοιος τρόπος επίλυσης του πρακτικού ζητήματος θα ήταν εντελώς λανθασμένος.

Βήμα 4: Εφαρμογή του κανόνα στην συγκεκριμένη υπόθεση.

Εδώ απαιτείται αναλυτική σκέψη. Αυτό το βήμα πρέπει να απαντήσει στο ερώτημα *«πώς εφαρμόζω τον εντοπισθέντα κανόνα στο πρόβλημα που μου τέθηκε;»*. Η λεπτομερής εξέταση του κανόνα δικαίου και των προϋποθέσεων εφαρμογής του θα πρέπει να επιτρέψει την ακριβή απάντηση στο πρόβλημα και να προσφέρει μια συνεκτική νομική λύση. Ελέγξτε ότι κάθε προϋπόθεση, κάθε στοιχείο του πραγματικού του κανόνα δικαίου, αντιστοιχεί ή δεν αντιστοιχεί σε ένα πραγματικό περιστατικό, έτσι ώστε το πρακτικό ζήτημα να μπορεί να επιλυθεί.

Η φάση της σύνταξης:

Βήμα 5: Σύνταξη με τήρηση της τεχνικής του συλλογισμού.

Η επίλυση της πρακτικής υπόθεσης δεν υπόκειται στις ίδιες τυπικές απαιτήσεις παρουσίασης που ισχύουν για τις άλλες ασκήσεις. Επομένως, είναι περιττό να κάνετε μια εισαγωγή και ένα σαφές διμερές πλάνο. Ωστόσο, ο διορθωτής θα εκτιμήσει μια προσπάθεια δόμησης της παρουσίασης. Είναι λογικό να χτιστεί η επιχειρηματολογία σας γύρω από τα διάφορα προβλήματα που τίθενται. Εάν υπάρχουν πολλά προβλήματα, συνιστάται λοιπόν να τα προσδιορίσετε κάνοντας εμφανή διάφορα μέρη. Συνεπώς, δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα να προετοιμάσετε τόσα μέρη όσα είναι και τα προβλήματα, ακόμη και αν αυτά είναι πολλά. Η κλασική

ισορροπία του διμερούς πλάνου δεν έχει πλέον νόημα σε αυτήν την περίπτωση.

Η σύνταξη της απάντησης επί πρακτικής υπόθεσης πρέπει, παρά ταύτα, να πληροί αυστηρές τυπικές απαιτήσεις, που είναι όμως συγκεκριμένες και αφορούν στην τήρηση βημάτων του δικανικού συλλογισμού. Εάν προσδιορισθούν πολλά προβλήματα, είναι απαραίτητο να κατασκευαστεί τουλάχιστον ένας δικανικός συλλογισμός ανά πρόβλημα.

Η επίλυση κάθε προβλήματος πρέπει να ξεκινά με **την περίληψη των σχετικών πραγματικών περιστατικών**. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει απλώς να αντιγράψετε την εκφώνηση.

Η πρώτη απαίτηση είναι να πραγματοποιηθεί μια σύνθεση των πραγματικών περιστατικών, έτσι ώστε να διατηρηθούν μόνο αυτά που είναι κρίσιμα. Αυτό σημαίνει καταρχάς ότι πρέπει να αναφερθούν μόνο τα πραγματικά περιστατικά που υπάρχουν πράγματι στην εκφώνηση, χωρίς να προστεθούν υποθετικά. Μόλις χρησιμοποιήσετε το «αν» (παράδειγμα: «αν ο πωλητής είχε κάνει αυτό...»), δεν απαντάτε πλέον στο θέμα. Αυτό σημαίνει επίσης ότι πρέπει να αναφέρονται μόνο τα νομικώς κρίσιμα στοιχεία (αποκλείστε τις φανταστικές παρεκκλίσεις του καθηγητή σας). Τέλος, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να παρουσιαστούν όλα τα γεγονότα που θα σας είναι χρήσιμα για την επίλυση του προβλήματος που αντιμετωπίζετε, αλλά μόνον αυτά. Επομένως, εάν υπάρχουν πολλά νομικά ζητήματα, θα πρέπει να συντάξετε πολλές περιλήψεις πραγματικών περιστατικών: εναπόκειται σε εσάς να συγκεντρώσετε τα στοιχεία που σχετίζονται με κάθε πρόβλημα.

Δεύτερη απαίτηση: σας ζητείται να υπαγάγετε αυτά τα πραγματικά περιστατικά σε κανόνες δικαίου. Αυτή είναι η εργασία του νομικού χαρακτηρισμού. Η εκφώνηση έχει συνταχθεί σε «απλή» γλώσσα, σαν να ήταν ένας μη νομικός που περιγράφει στον δικηγόρο του τα πραγματικά περιστατικά των νομικών προβλημάτων του. Ο υποψήφιος πρέπει, λοιπόν, στην συνέχεια να μεταφράσει τα προβλήματά του σε νομική γλώσσα. Για αυτόν τον λόγο σας

ζητείται να αποφεύγετε τα ονόματα των μερών που αναφέρονται στην εκφώνηση, υπέρ του νομικού χαρακτηρισμού που τους ταιριάζει («η κυρία Χ» γίνεται «η υπάλληλος»· ο «Φρανσουά» προσδιορίζεται ως «ο αγοραστής»· ο «ο γείτονας» προσδιορίζεται ως « τρίτος»...). Αυτό σας επιτρέπει επίσης να δείξετε από την αρχή ότι έχετε κατανοήσει το νομικό ζήτημα που συνδέεται με την πραγματική κατάσταση. Από αυτήν την σκοπιά δεν πρέπει να προδικάζετε την νομική επίλυση της υπόθεσης. Βέβαια, όταν αναφέρονται τα πραγματικά περιστατικά, πραγματοποιείται μέρος της εργασίας του νομικού χαρακτηρισμού. Ωστόσο, αυτή η εργασία θα συνεχιστεί κατά την διάρκεια της επίλυσης του πρακτικού ζητήματος. Εναπόκειται σε εσάς, ανάλογα με την περίπτωση, να καθορίσετε αυτό που είναι προφανές σε επίπεδο νομικού χαρακτηρισμού αμέσως με την ανάγνωση της εκφώνησης και αυτό, αντίθετα, που εμπίπτει στην επίλυση του πρακτικού ζητήματος. Εάν κάτι εμπίπτει στην επίλυση, θα πρέπει να χρησιμοποιήσετε τον δικανικό συλλογισμό για να προχωρήσετε στον νομικό χαρακτηρισμό.

Η περίληψη των νομικά κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ακολουθείται αμέσως από **το νομικό ζήτημα**, δηλαδή το προς επίλυση πρόβλημα. Η προβληματική αυτή πρέπει να συντάσσεται σε ερωτηματική μορφή, με την χρήση καθαρά νομικών όρων και με αντικειμενικό τρόπο (δηλαδή, χωρίς αναφορά στα εμπλεκόμενα μέρη). Ελέγξτε ότι το νομικό ζήτημα που θέτετε αντιστοιχεί σε αυτό του πρωταγωνιστή που έρχεται να σας ζητήσει συμβουλή, προκειμένου να αποφύγετε να απαντήσετε σε ένα ερώτημα που θα επιτρέψει την υπεράσπιση του αντιδίκου... Κανένας δικηγόρος δεν μπορεί να επιτρέψει στον εαυτό του ένα τέτοιο λάθος, και ακόμη και αν η επιχειρηματολογία σας είναι ορθή, δεν είναι αυτή για την οποία ερωτάστε.

Μόλις τεθεί το νομικό ζήτημα, είναι απαραίτητο να προχωρήσετε στην **επίλυσή** του. Εδώ είναι που πρέπει να τηρηθεί ο **δικανικός συλλογισμός**. Η απάντηση πρέπει να αποτελείται από μια μείζονα πρόταση, μια ελάσσονα πρόταση και από ένα συμπέρασμα.

Η **μείζων πρόταση** του συλλογισμού αντιστοιχεί στην έκθεση του κανόνα που εφαρμόζεται στο ζήτημα και επιτρέπει την επίλυσή του.

Όπως εξηγήθηκε προηγουμένως, ο κανόνας θα είναι στην πλειονότητα των περιπτώσεων ένα κανονιστικό κείμενο. Πρέπει, λοιπόν, υποχρεωτικώς να αναφέρετε το κείμενο ή τα κείμενα που θέτουν τους εφαρμοστέους κανόνες. Να είστε ακριβείς, μην περιοριστείτε στην αναφορά του αριθμού του άρθρου. Θα πρέπει είτε να αντιγράψετε το κείμενο μέσα σε εισαγωγικά, αν είναι σύντομο, είτε να επαναλάβετε τα βασικά στοιχεία, αν είναι εκτενές. Εκθέστε το πραγματικό αυτού του κανόνα: την αρχή και την εξαίρεση, τις διαφορετικές προϋποθέσεις εφαρμογής... Και πάλι, εκθέστε μόνο τα κρίσιμα στοιχεία του πραγματικού, δηλαδή αυτά που είναι χρήσιμα για την επίλυση του πρακτικού ζητήματος, ώστε να μην παρασυρθείτε στην σύνταξη δοκιμίου. Δεν σας ζητείται να εξηγήσετε στοιχεία που δεν αφορούν στην επίλυση του πρακτικού ζητήματος· ακόμη και αν οι αναπτύξεις σας είναι σωστές, θα έχετε απλώς χάσει χρόνο. Για παράδειγμα, αν τα γεγονότα σας επιτρέπουν να προσανατολιστείτε προς το ελάττωμα της συναίνεσης που είναι η «απάτη», μην εξηγήσετε το νομικό καθεστώς της «απειλής», υπό το πρόσχημα του ότι πρόκειται για ελάττωμα της συναίνεσης. Από την άλλη πλευρά, αν υπάρχει πιθανή αμφιβολία μεταξύ δύο νομικών χαρακτηρισμών, θα είναι απαραίτητο να εκθέσετε και τα δύο πραγματικά, προκειμένου να δικαιολογήσετε γιατί αποκλείετε το ένα υπέρ του άλλου.

Όταν υπάρχουν, για το υπό εξέταση ζήτημα, ειδικοί και γενικοί κανόνες δικαίου, ξεκινήστε με έναν συλλογισμό που επαληθεύει την εφαρμογή των ειδικών κανόνων. Αυτή η λογική επιβάλλεται από τον κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο το ειδικό υπερισχύει του γενικού (*specialia generalibus derogant*). Έτσι, εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του ειδικού κανόνα, τότε ο γενικός κανόνας αναγκαστικά παραμερίζεται και, συνεπώς, δεν είναι απαραίτητο να επαληθευθεί η εφαρμογή του στην συγκεκριμένη υπόθεση. Αντίθετα, μόνο επειδή θα έχετε αποδείξει ότι ο ειδικός

κανόνας δεν εφαρμόζεται στην συγκεκριμένη υπόθεση, θα μπορείτε να δικαιολογήσετε την εφαρμογή του γενικού κανόνα.

Μερικές φορές ο κανόνας δικαίου έχει ερμηνευθεί, συμπληρωθεί από μια δικαστική απόφαση. Στην μείζονα πρόταση του συλλογισμού, πρέπει επομένως να αναφέρονται και οι αποφάσεις-ορόσημα (*arrêts de principe*). Ωστόσο, μόνον οι αποφάσεις-ορόσημα (*arrêts de principe*) προορίζονται να εμφανίζονται στην μείζονα πρόταση. Πράγματι, αυτές οι αποφάσεις έχουν εκεί την θέση τους, επειδή παρέχουν μια ερμηνεία των εφαρμοστέων κανονιστικών κειμένων ή θεσπίζουν έναν κανόνα ελλείψει νομοθετικού κειμένου και, ως εκ τούτου, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εφαρμοστέου νομοθετικού πλαισίου.

Σε αυτό το σημείο, η έκθεση των εφαρμοστέων κανόνων πρέπει να παραμείνει απολύτως αντικειμενική: δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αναφερθείτε στην προς επίλυση υπόθεση.

Η ελάσσων πρόταση του δικανικού συλλογισμού αντιστοιχεί στην πιστή εφαρμογή του εκτεθέντος κανόνα δικαίου στα συναφή πραγματικά περιστατικά. Κάθε βήμα του πραγματικού που περιγράφεται στην μείζονα πρόταση πρέπει να συσχετισθεί με τα πραγματικά περιστατικά, σημείο προς σημείο. Πρέπει να ελέγξετε κάθε προϋπόθεση, κάθε εξαίρεση. Για να το κάνετε αυτό, πρέπει να ανατρέξετε σε όλα τα πραγματικά στοιχεία που σας δίδονται στην εκφώνηση, τα οποία σας επιτρέπουν να προβείτε στην εφαρμογή του κανόνα δικαίου. Η εργασία αυτής σας φαίνεται ότι αποτελεί επανάληψη σε σχέση με την διατύπωση της μείζονας πρότασης; Τούτο δεν ισχύει, αν έχετε διαχωρίσει σαφώς το δίκαιο, από την μια πλευρά, και την εφαρμογή του στα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης υπόθεσης, από την άλλη.

Σε αυτό το στάδιο, και μόνο σε αυτό το στάδιο, μπορείτε ενδεχομένως να χρησιμοποιήσετε μια προηγούμενη δικαστική απόφαση επί συγκεκριμένης υπόθεσης. Μια τέτοια απόφαση, που δεν έχει ισχύ κανόνα δικαίου, δεν πρέπει ποτέ να εμφανίζεται στην μείζονα πρόταση. Δεν είναι καθαυτή χρήσιμη για την επίλυση της

πρακτικής υπόθεσης. Εάν, ωστόσο, γνωρίζετε (αφού ελέγξετε το κείμενο της ίδιας της απόφασης) μια δικαστική απόφαση που αντιστοιχεί ακριβώς στα πραγματικά περιστατικά της πρακτικής υπόθεσης, τότε μπορείτε να την αναφέρετε, στο τέλος του συλλογισμού σας, για να ενισχύσετε την επιχειρηματολογία σας. Είναι ένας τρόπος να δείξετε ότι η εφαρμογή του δικαίου στα πραγματικά περιστατικά, στην οποία προβήκατε, είναι πιθανότατα ορθή, δεδομένου ότι δικαστές έχουν ήδη αποφανθεί προς αυτήν την κατεύθυνση σε προηγούμενη απόφαση. Αλλά και πάλι, ελλείψει του κανόνα του νομολογιακού προηγούμενου, ο Γάλλος νομικός δεν είναι υποχρεωμένος να σκέφτεται με τον ίδιο τρόπο που θα είχε σκεφτεί ένας δικαστής, και μια απόφαση επί συγκεκριμένης υπόθεσης δεν μπορεί ποτέ να χρησιμοποιηθεί για να στηρίξει την επίλυση ενός πρακτικού ζητήματος. Η αναφορά σε μια απόφαση επί συγκεκριμένης υπόθεσης μπορεί ενδεχομένως να σας καθησυχάσει, αλλά δεν θα σας βελτιώσει τον βαθμό και ίσως να χάσετε πολύτιμο χρόνο. Προσέξτε λοιπόν αυτόν τον πειρασμό, διότι σε μια εξέταση ο χρόνος είναι πολύτιμος.

Το όριο μεταξύ της μείζονος και της ελάσσονος πρότασης είναι αδιάβατο: τα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης υπόθεσης δεν πρέπει να αναφέρονται στην μείζονα πρόταση· δεν είναι πλέον η κατάλληλη στιγμή να εξηγηθεί ένας κανόνας δικαίου στην ελάσσονα πρόταση.

Τέλος, το **συμπέρασμα** είναι ένα βήμα που δεν πρέπει να ξεχαστεί. Η εκφώνηση θέτει ένα ερώτημα, στο οποίο ο υποψήφιος πρέπει οπωσδήποτε να απαντήσει. Εάν υπάρχουν πολλές πιθανές λύσεις, συνιστάται να προσδιορίσετε ποια σας φαίνεται η πιο κατάλληλη, διότι αυτό αναμένεται από έναν νομικό επαγγελματία και αυτός είναι ο σκοπός της άσκησης.

Ωστόσο, μην νομίζετε ότι, αν και θεμελιώδες, το συμπέρασμα αρκεί για να απαντήσετε στην πρακτική υπόθεση! Αυτό που μετράει σε αυτήν την άσκηση δεν είναι τόσο το να δώσετε την ορθή λύση, αλλά πολύ περισσότερο το ότι η επιχειρηματολογία είναι ορθή. Πρέπει να έχετε υπόψη σας ότι ένα συμπέρασμα που είναι σίγουρα ορθό,

αλλά δίδεται χωρίς την αντίστοιχη νομική επιχειρηματολογία, δεν θα επιτρέψει στον διορθωτή να θεωρήσει ότι η άσκηση έχει ολοκληρωθεί επιτυχώς. Αντιθέτως, εάν παρουσιαστεί η ορθή νομική βάση, ο διορθωτής θα μπορέσει να διαπιστώσει ότι η νομική επιχειρηματολογία εκκινεί από ορθή αφετηρία. Επομένως, σε περίπτωση έλλειψης χρόνου, είναι προτιμότερο να ξεκινήσετε τον νομικό συλλογισμό, με τον κίνδυνο να μην τον ολοκληρώσετε: η παροχή της ορθής νομικής βάσης στην μείζονα πρόταση θα υπερέχει πάντοτε της άμεσης διατύπωσης της ορθής λύσης χωρίς να έχετε προλάβει να εξηγήσετε το θεμέλιό της.

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ογαλλικό δικαίο

ΜΠΟΝΟΥΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΑΠΟ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΠΟΥ «ΕΠΙΒΙΩΣΑΝ» ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Πρώτα απ' όλα, συγχαρητήρια! Αν διαβάζετε αυτές τις γραμμές σήμερα, είναι επειδή έχετε αποφασίσει να έλθετε να σπουδάσετε νομικά στην Γαλλία.

Όπως πρόκειται να διαπιστώσετε, οι νομικές σπουδές στην Γαλλία επικεντρώνονται ουσιαστικά στην θεωρία. Οι ασκήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπίσετε είναι θεωρητικές και πολύ ακαδημαϊκές, αλλά απαραίτητες για να κατανοήσετε και να εμπεδώσετε την νομική συλλογιστική.

Υπάρχουν πέντε βασικοί τύποι ασκήσεων: το δοκίμιο, ο σχολιασμός κειμένου ή άρθρου νόμου, το φύλλο νομολογίας, ο σχολιασμός δικαστικής απόφασης και η επίλυση πρακτικού ζητήματος. Αυτές είναι οι ασκήσεις που θα αντιμετωπίσετε κατά την διάρκεια των σπουδών σας εδώ και θα πρέπει να κατανοήσετε, να μάθετε την μεθοδολογία τους και να εξοικειωθείτε με αυτές.

Για να σας βοηθήσουμε να κατανοήσετε καλύτερα τί θα σας ζητηθεί κατά την διάρκεια των πανεπιστημιακών σας σπουδών στην Γαλλία, εμείς, ως Γάλλοι φοιτητές που είμαστε συνηθισμένοι σε αυτό το είδος εργασίας, έχουμε συντάξει μια μικρή λίστα συμβουλών. Ελπίζουμε ότι οι συμβουλές που ακολουθούν θα σας φανούν χρήσιμες και ότι, μαζί με τον υπόλοιπο οδηγό, θα σας βοηθήσουν να επιτύχετε στις σπουδές σας.

- Μην διστάζετε να **καταρτίζετε διαγράμματα** με βάση τις βασικές έννοιες που μελετάτε στο μάθημα (ή στα εγχειρίδια). Αυτό θα σας επιτρέψει να έχετε μια οπτική προσέγγιση σε ό,τι μελετάτε, η οποία μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμη για την πλήρη κατανόηση ενός θέματος.

- Κατά την διάρκεια μιας εξέτασης, κάντε το καλύτερο δυνατό για να **εντοπίσετε τα ζητήματα που προκύπτουν** από την εκφώνηση.

Αφιερώστε χρόνο σε αυτό. Όσο περισσότερο χρόνο αφιερώσετε στην ανάλυση της ερώτησης, τόσο πιο πιθανό είναι να παραγάγετε αυτό που αναμένουν από εσάς οι καθηγητές και να αποφύγετε τις παρεκβάσεις.

- **Χρησιμοποιήστε την θεωρία.** Στο γαλλικό δίκαιο, η θεωρία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και εκτιμάται από τους νομικούς της πράξης. Το να εργάζεστε με βάση τα εγχειρίδια και τις σημειώσεις που έχετε κρατήσει από το μάθημα δεν αρκεί. Η έρευνα σε νομικές βάσεις δεδομένων ή στην βιβλιοθήκη, για να μελετήσετε την νομική θεωρία, θα σας επιτρέψει να αποκτήσετε μια άλλη οπτική γωνία σε ένα θέμα και να διευρύνετε τις γνώσεις σας. Όσο ευρύτερη είναι η οπτική γωνία που έχετε σε μια συγκεκριμένη έννοια, τόσο περισσότερες είναι οι πιθανότητές σας να λάβετε έναν καλύτερο βαθμό!

- Όταν μελετάτε μια δικαστική απόφαση, μην ξεχνάτε να **λαμβάνετε υπόψη τα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και πραγματολογικά στοιχεία** που επηρεάζουν τους δικαστές. Καμία απόφαση δεν λαμβάνεται χωρίς να ληφθούν υπόψη τέτοια στοιχεία, είτε ρητώς είτε σιωπηρώς. Η αναφορά τέτοιων στοιχείων στην εργασία σας θα λειτουργήσει σίγουρα υπέρ σας!

- **Οργανώστε τις ιδέες σας.** Ένα στοιχείο κλειδί της γαλλικής νομικής παιδείας είναι η διμερής μορφή του πλάνου. Αυτός ο τρόπος εργασίας πρέπει να υπάρχει επίσης και στην διαδικασία σκέψης σας. Η ποιότητα εκτιμάται πάντοτε περισσότερο από την ποσότητα. Δεν μπορείτε να καλύψετε ένα ολόκληρο θέμα σε μία μόνο εξέταση. Προσπαθήστε κυρίως να εστιάσετε σε μια συγκεκριμένη γραμμή σκέψης και να οργανώσετε τις γνώσεις σας γύρω από αυτήν.

- **Διαβάστε προσεκτικά την ερώτηση.** Για τις ασκήσεις σχολιασμού, πρέπει να μελετήσετε προσεκτικά το υπό εξέταση

κείμενο, ώστε να το κατανοήσετε πλήρως και να εντοπίσετε σε αυτό όλα τα στοιχεία που θα σας επιτρέψουν να προσδιορίσετε την προβληματική. Στην περίπτωση ενός δοκιμίου, γράψτε την ερώτηση στο κέντρο του προχείρου σας και αναλύστε κάθε λέξη της, γιατί κάθε λέξη θα δια φωτίσει την ερμηνεία σας για το θέμα.

- **Σκεφτείτε διάφορες προσεγγίσεις** πριν ξεκινήσετε πραγματικά την σύνταξη της εργασίας σας. Αυτό θα σας βοηθήσει να οργανώσετε τις ιδέες σας. Σας συμβουλεύουμε να σημειώσετε σε ένα φύλλο προχείρου όλα όσα γνωρίζετε για το θέμα. Στην συνέχεια, χωρίστε ένα άλλο φύλλο προχείρου σε τέσσερα τμήματα, έτσι ώστε να διαμορφώσετε τα τέσσερα μέρη της άσκησης σας –I. A) και B), II. A) και B)–, και προσπαθήστε να κατανείμετε τις ιδέες σας στα τέσσερα τμήματα.

- **Μάθετε να διαχειρίζεστε τον χρόνο σας.** Όταν εξασκείστε στο σπίτι ή στην βιβλιοθήκη, προσπαθήστε να δημιουργήσετε συνθήκες εξετάσεων για να διαπιστώσετε αν είστε ικανοί να τηρήσετε τον καθορισμένο χρόνο. Δεν πρέπει να αφιερώνετε περισσότερο από το μισό του καθορισμένου χρόνου στο πρόχειρό σας, καθώς η φάση της συγγραφής είναι εκτενής.

- **Διεξάγετε ανεξάρτητη έρευνα** για να συμπληρώσετε την ύλη που καλύπτεται στο μάθημα. Αυτό θα σας επιτρέψει να κατανοήσετε καλύτερα ορισμένες ιδέες, να αυξήσετε τις γνώσεις σας μελετώντας την θεωρία και την νομολογία και να εμπλουτίσετε τη σκέψη σας και τις ιδέες που προτείνετε.

- **Μην παραφράζετε το κείμενο.** Όσον αφορά τον σχολιασμό δικαστικής απόφασης, που φαίνεται να είναι η πιο δύσκολη άσκηση για τους ξένους φοιτητές, η πιο μεγάλη παγίδα είναι η παράφραση. Δεν σας ζητείται να αντιγράψετε αυτό που είπε το δικαστήριο, αλλά να αναλύσετε την απόφασή του. Σχηματίστε τις δικές σας προτάσεις με βάση τις ιδέες που θέλετε να αναδείξετε. Πάντως, επιτρέπεται να παραθέσετε τμήματα της δικαστικής απόφασης, μέσα σε εισαγωγικά, για να στηρίξετε την συλλογιστική σας.

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ογαλλικό δικαίο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

- Association Henri Capitant, G. Cornu (dir.), *Vocabulaire juridique*, PUF, coll. Quadrige 16ème éd., 2026
- Association Henri Capitant, G. Cornu (dir.), *Dictionary of the Civil Code*, LexisNexis, 2014
- Droit de la France*, Bibliothèque de l'Association Henri Capitant, LGDJ, 2016
- The Legal system of France*, Library of the Association Henri Capitant, 2020
- H. Fulchiron, L. Heck, *Introduction au droit français*, LexisNexis, 2ème éd., 2020
- N. Blanc, D. Mazeaud, *Méthodes générales de travail*, Lextenso, 6ème éd., 2025

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

- D.* = Recueil Dalloz
- JCP* = Semaine juridique (Juris-Classeur Périodique)
  - G* = édition générale
  - N* = édition notariale
  - E* = édition entreprise
  - S* = édition sociale
- RTDCiv* = Revue trimestrielle de droit civil
- RTDCom* = Revue trimestrielle de droit commercial
- Gaz. Pal.* = Gazette du Palais
- Def.* = Répertoire du notariat Defrénois
- LPA* = Les petites affiches

Σύντομος οδηγός για φοιτητικές εργασίες στο
ογαλλικό δικαίο

L'étudiant étranger venant poursuivre ses études en France exprime souvent les difficultés sérieuses qu'il rencontre lors de la découverte de la méthodologie « à la française », et notamment de la structure souvent binaire de la réflexion du juriste français.

La forme et la méthodologie n'étant qu'un reflet du fond et de la façon de penser, c'est tout naturellement que l'Association Capitant a souhaité relever le défi de faciliter l'accès des étudiants étrangers à la méthodologie des exercices juridiques français, et par là, plus largement, à la culture juridique française.

C'est ainsi qu'est mis à leur disposition un **«Petit guide de conseils méthodologiques des exercices de droit français à destination des étudiants étrangers»**, en plusieurs langues.

L'étudiant y trouvera des conseils généraux, suivis de fiches méthodologiques relatives à la dissertation, au commentaire de texte ou d'article de loi, à la fiche de jurisprudence, au commentaire de décision de justice et enfin au cas pratique.

ASSOCIATION HENRI CAPITANT

12, Place du Panthéon
75005 Paris
contact@henricapitant.org
www.henricapitant.org

@AssoCapitant
@associationhenricapitant

#AssoCapitant
#AHC
#Capitant

Association reconnue d'utilité publique en France, par décret du
Gouvernement en Conseil d'État en date du 12 juillet 1939.